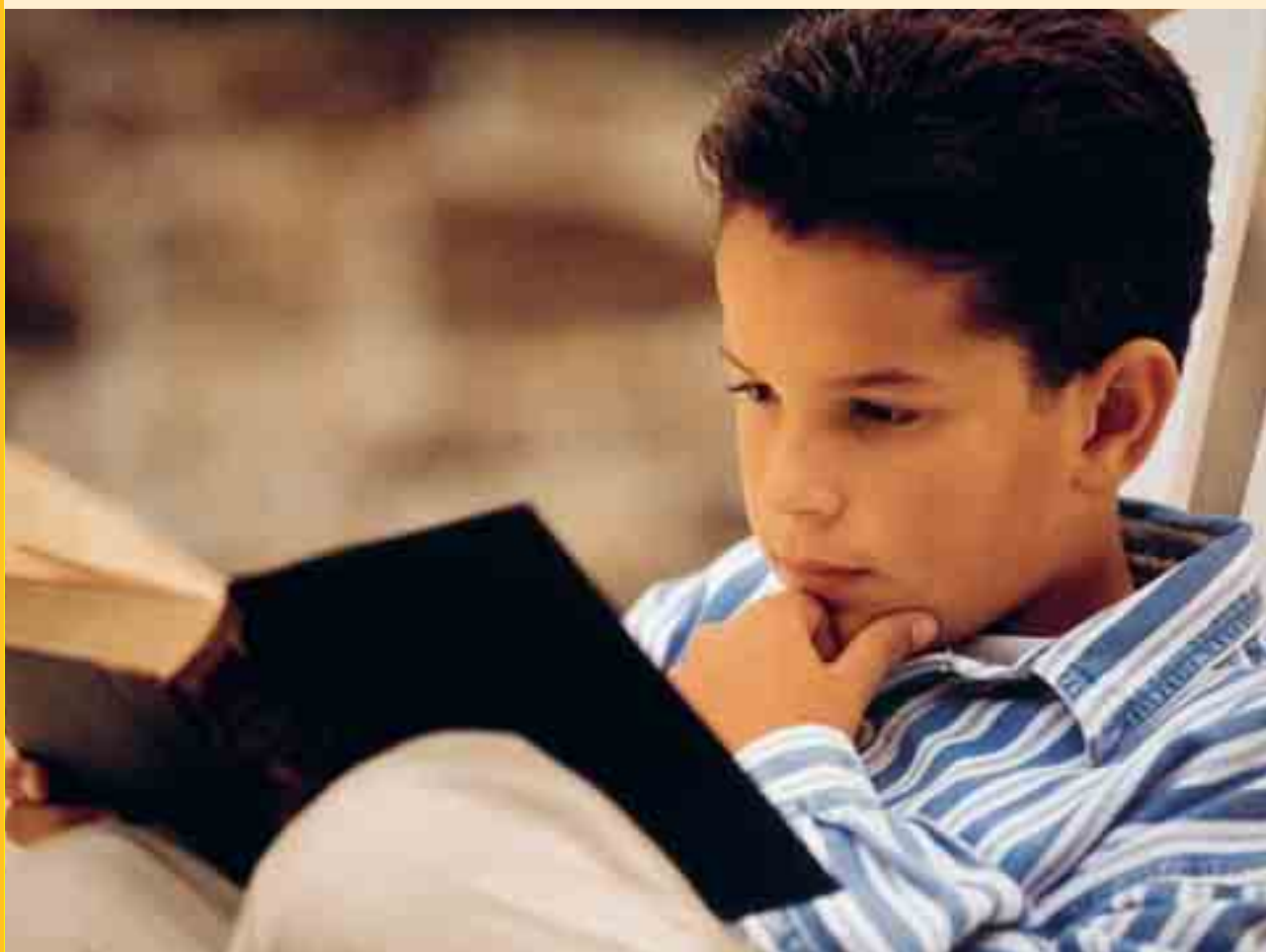

Att läsa är livsviktigt

– om familjehemsplacerade barns läsning
och skolgång

Gia Kjellén

Stiftelsen Allmänna Barnhuset

2010

Att läsa är livsviktigt

— om familjehemsplacerade barns läsning och skolgång

Rapport från ett forskningsprojekt

Gia Kjellén

Institutionen för socialt arbete

Göteborgs universitet

Stiftelsen Allmänna Barnhuset

Att läsa är livsviktigt-om familjehemsplacerade barns läsning och skolgång
Författare: Gia Kjellén, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet
Copyright : Stiftelsen Allmänna Barnhuset och författaren
Tryck: Edita Västra Aros, 2010

Förord

Både internationell och svensk forskning visar att barn placerade i familjehem som grupp har sämre resultat i skolan än andra barn (Vinnerljung et al, 2005). Barnen underpresterar i skolan trots att deras begåvningsresurser är normala. Forskning visar också att positiv skolanknytning och goda skolresultat är en viktig skyddsfaktor för att minska risken att utveckla psykisk ohälsa.

För att ge ett ökat stöd till placerade barn i skolan har flera kommuner påbörjat utvecklingsarbeten. I Helsingborg har ett skolprojekt utvecklats som kallas ”Skolfam”. Syftet är att familjehemsplacerade barn ska få konkret stöd att utveckla sin läsning och läsförståelse som oftast leder till goda skolresultat.

Denna rapport är från ett forskningsprojekt som finansierats av Allmänna Barnhuset. Projektet har genomförts vid Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet. Ansvarig för projektet har varit Gia Kjellén, socionom med M.A i International Child Welfare, University of East Anglia, England och vetenskaplig handledare har varit Ingrid Höjer, docent vid Institutionen för socialt arbete, Göteborg. I studien undersöks hur fosterföräldrar, lärare och familjehemssekreterare uppmärksammar barnens skolgång och deras inläring, särskilt läskunnighet. Ett antal familjehemsplacerade barn kommer också till tals genom intervjuer.

Några av slutsatserna är att för en förbättrad familjehemsvård är det viktigt att fosterföräldrarna regelbundet läser med och för fosterbarnen, vid djupintervjuer av blivande familjehem ska frågor om deras egen skolgång och läsvanor ställas, att familjehemssekreterare alltid pratar med fosterbarnen om läsning och skolgång.

Vår förhoppning är att rapporten bidrar till ökad kunskap samt att den kan stimulera både påbörjade och nya utvecklingsarbeten inom området.

För Stiftelsen Allmänna Barnhuset
Stockholm februari 2010

Bodil Långberg

Anne-Marie Larsson

Innehåll

	SAMMANFATTNING	9
	INLEDNING	10
	BAKGRUND	12
	GENOMFÖRANDE	14
	KUNSKAPSFÄLTET	16
	RESULTAT	18
	FOSTERBARNNS SKOLGÅNG	
	Information om tidigare skolgång	18
	Diskussion i skolan om fosterbarn	19
	Förväntningar på fosterbarns skolresultat	20
	Särskilt stöd för fosterbarn med svårigheter	21
	Fosterföräldrar, socialtjänst och skola	22
	Datorer och bibliotek	23
	LÄSNING OCH LÄSFÖRSTÅELSE	25
	Läsning i skolan	25
	Läsning i hemmet	28
	Läsförståelse	29
	VIKTIGA PERSONER	31
	Föräldrar och fosterföräldrar	31
	Mor- och farföräldrar och andra släktingar	33
	Lärare	34
	SAMMANFATTANDE KOMMENTARER	36
	Läsningens roll	36
	Skolans betydelse	37
	Datorer och bibliotek	38
	Förväntningar och framtid	38
	Könsroller	39
	Samarbete över gränserna	40
	Slutsatser	40
	REFERENSER	43
	BARNHUSET HAR GETT UT FÖLJANDE BÖCKER	46
	Barnhuset har gett ut följande rapporter	46

SAMMANFATTNING

Alla barn och ungdomar, också fosterhemsplacerade barn, behöver en bra skolutbildning. Utbildningen kan avgöra vilka livschanser barnen får som vuxna. Det är också viktigt att skaffa sig så bra utbildning som möjligt, eftersom arbetsmarknaden kräver mer utbildad arbetskraft än tidigare.

Många studier om fosterhemsplacerade barn har visat att de av olika anledningar ofta har sämre resultat i skolan än andra barn. Läskunnighet och läsförståelse, två olika begrepp, är grunden till alla ämnen i skolan. Ett barn som inte kan läsa har svårt att tillgodogöra sig utbildningen och gå vidare i systemet.

Denna studie har gjorts i tre kommuner i Mellansverige genom att fosterföräldrar och familjehemssekreterare besvarat enkätfrågor om fosterbarns skolgång och läsvanor. Fosterbarnen som ingår i hela studien är mellan fyra och tolv år. Ett

mindre antal barn i åldrarna nio till tolv år och deras lärare har intervjuats för en fördjupning av studien.

Resultatet visar på läsningens roll och skolans betydelse. Förväntningar på fosterbarns skolresultat skiljer sig åt mellan fosterföräldrar, familjehemssekreterare och lärare. Biologiska föräldrars viktiga roll i samband med läsning och skolarbete redovisas: mammor och pappor måste få vara mer delaktiga i sina placerade barns skolarbete. Mer samarbete över gränserna mellan socialtjänsten, skolan och fosterföräldrarna behövs för att förbättra fosterbarnens livschanser. Kommunerna bör satsa mer på vidareutbildning av familjehemssekreterare om ett barnperspektiv ska upprätthållas. Rapporten avslutas med rekommendationer på dessa och andra områden.

INLEDNING

En bra skolutbildning är mycket viktig för alla barn och ungdomar, vilket naturligtvis också gäller fosterhemsplacerade barn. Utbildningen bestämmer i stor utsträckning vilka chanser barnen får som vuxna. Arbetsmarknaden kräver idag mer utbildad arbetskraft (Campbell, 2002), vilket innebär att det är viktigare än någonsin att skaffa sig en bra utbildning för att få ett arbete. Enklare typer av arbeten, som fanns tidigare, har i stort sett försvunnit och det gäller nu att vidareutbilda sig efter gymnasiet.

Studier, särskilt i Storbritannien, har visat att fosterhemsplacerade barn ofta har sämre skolresultat än andra barn och forskare har försökt ta reda på orsakerna till de låga skolbetygen och resultaten. Den forskningen har lett fram till viktiga förändringar inom lagstiftningen (DH/DEE, 2000). Även i Sverige har forskare funnit att placerade barn har sämre skolresultat än andra i samma ålder. I en nationell longitudinell studie baserad på statistik med åtta kohorter födda under 1970-talet har det framgått att unga personer, som varit placerade, löper två till fyra gånger högre risk att endast få grundskolekompetens jämfört med normalbefolkningen (Vinnerljung et al, 2005).

Varför är läsning så viktig? "Att läsa är vår väsentliga funktion, nästan lika viktig som att andas och för de flesta litterata samhällen är läsningen inledningen till samhällskontraktet" (Manguel, 2005 s. 16-17). Det har också hävdats att barn som tidigt fått lyssna på sagor eller läst sagor själva är i bättre skick än andra barn som senare måste föras in i sagans värld. När sagan kommer in tidigt i livet har den redan givit ett perspektiv på livet (Hillman, 1974). I skolan är läsning och skrivning baskunskaper, som lägger grunden till inläring i alla ämnen. Ju tidigare vuxna lär barn att läsa desto

lättare kommer barnet att klara skolarbetet (Makin & Whitehead, 2004).

Syftet med denna studie är att ta reda på hur läsvanor och läskunnighet påverkar placerade barn genom att undersöka hur fosterföräldrar, lärare och familjehemssekreterare uppmärksammar barnens skolgång och deras inläring, särskilt läskunnighet. Frageställningarna är inriktade på att få svar på vilken roll läsningen spelar i de placerade barnens liv, om hur föräldrar, fosterföräldrar, lärare och familjehemssekreterare engagerar sig i deras skolgång. Hur de placerade barnens situation i skolan uppmärksammas och vilka förväntningar som finns på barnen hos fosterföräldrar, lärare och familjehemssekreterare är väsentliga frågor. Det är också viktigt att undersöka hur fosterföräldrar och lärare gör för att underlätta barnens läsinläring. Inte minst viktigt är det vad barnen själva anser vara viktigast för att lära sig läsa och vilken roll läsningen spelar i deras liv. Frågor har också ställts om datoranvändning i skolan och i hemmet. Svaren finns redovisade i avsnitten Fosterbarns skolgång och Läsning och läsförståelse.

Familjehemsvård kan vara ett komplext område med många ingredienser. Det finns flera aktörer som är viktiga för att placerade barn ska utvecklas så bra som möjligt och ha ett bra liv. Flera viktiga personer kring det placerade barnet är representerade i studien: förutom fosterföräldrarna, lärarna och familjehemssekreterarna finns föräldrarna med indirekt liksom mor- och farföräldrar och andra släktingar. Alla dessa personer kan ha betydelse för barnet och dess framgångar i skolarbetet och de kan också påverka deras läskunnighet och läsvanor. De finns med i avsnittet Viktiga personer.

BAKGRUND

I Socialtjänstlagen framhålls att barn som placeras i familjehem ska få ”god vård” (6 kap. 1§) och också ha möjlighet till ”sambörighet med anhöriga och andra närstående personer samt kontakt med hemmiljön” (6 kap. 1§). Socialtjänsten har förpliktelser beträffande placerade barns skolgång och socialnämnden ska ”verka för att de får lämplig utbildning” (6 kap 7§) (SFS 2001:435; Svenska kommunförbundet, 2003).

Enligt Socialstyrelsen (2007) var drygt 20 000 barn placerade i dygnsvård någon gång under år 2006 och av dessa var ca 75% placerade i familjehem. De vanligaste anledningarna till att barn placeras är omsorgsbrister i hemmet eller olika beteendeproblem, om barnet placeras i tonåren (Vinnerljung et al, 2001).

Skolans läroplan

Den nuvarande läroplanen, Lpo 94, är målstyrd, vilket innebär att eleven ska uppnå en bestämd kunskapsnivå. Skolan är skyldig att skapa förutsättningar för att kunskapsmålen ska nås. Enligt grundskoleförordningen har varje elev en individuell utvecklingsplan, som ska följas upp kontinuerligt under hela skoltiden (Utbildningsdepartementet, 1994; SFS 1994: 1194). Enligt svensk lagstiftning omfattar skollagen alla elever i grundskolan och det framgår av 1 kap 2 § att ”---särskilt stöd ska ges till elever som har svårigheter i skolan” (Skollagen, 1985; SFS 1985:1100). Det betyder att placerade barn har samma rätt till skolgång på samma villkor som de barn i kommunen, som bor hos sina föräldrar.

Barnperspektiv

FN:s konvention om barnets rättigheter, Barnkonventionen, antogs av FN:s Generalförsamling den 20 november 1989 (UNICEF, 1989). Syftet med barnkonventionen är att stärka barns rätt genom att tydliggöra att barn har egna rättigheter. Artikel 3 framhåller att barnets bästa alltid ska komma i första rummet men även andra artiklar är relevanta i det här sammanhanget.

- **Artikel 20** framhåller att ett barn som inte kan bo kvar i sin familjemiljö ska ha rätt till fosterhem.
- **Artikel 28** ger uttryck för barnets rätt till utbildning. Barnet ska uppmuntras till olika typer av utbildningar efter grundutbildningen. Alla medel ska användas för att ge barnet möjlighet att genomföra högre utbildning och man ska se till att åtgärder vidtas så att barnet inte skolkar eller har studieavbrott.

I den nya Socialtjänstlagen, SoL, (SFS 2001:435) har barnperspektivet förstärkts och hänsyn till barnets bästa ska ”särskilt beaktas” (1 kap 2§). Varje familjehemssekreterare ska därför vid hembesök samtala i enrum med fosterbarn för att ta reda på hur barnet har det och om det behövs förändringar eller förbättringar i fosterbarnets liv.

Det är viktigt att ha ett barnperspektiv i alla frågor som rör barn men det kan finnas olika uppfattningar om vad som är ett barnperspektiv. Det kan vara vuxnas perspektiv på barn eller barns egna perspektiv på sin tillvaro. Inom forskningen om barn är det vanligt att det är föräldrar, lärare, psykologer och läkare som uttalar sig. När det har gällt forskning om barn, där socialtjänsten är involverad, har barnen ofta inte intervjuats utan informationen har kommit från sociala akter, journaler och olika register vilket har gjort barnen till objekt för studier snarare än subjekt (Andersson, 1998). I den här studien har barnens utsagor fått stort utrymme därför att deras synpunkter är viktiga.

Begreppet ”literacy”

I det svenska språket saknas en motsvarighet till det engelska begreppet ”literacy”. I vårt språk använder vi det på olika sätt genom att översätta det till ”skriftspråklighet” utan egentlig godtagbar definition (SOU, 1997: 108). I dagligt tal används översättningen ”läs- och skrivkunnig” (Fahlén, 2002). Det kan också vara mer än bara att kunna läsa och skriva och kan inkludera icke-verbal kommunikation som gester, ljud och kroppsspråk. Med datorer, email och sms har också kommunikationer förändrats.

Vissa forskare talar om "emergent literacy" (Makin & Whitehead, 2004), som gäller barn i förskoleåldern. Det är viktigt för de allra minsta barnen att så tidigt som möjligt få uppleva ord, tal, sånger och ramsor och att det finns böcker och annat läsbart i hemmet som hjälpmedel för att utveckla läsvanor, läskunnighet och läsförståelse. Det är bra om vuxna läser för barn redan vid tre månaders ålder, därför att ju tidigare föräldrar eller andra viktiga personer i barnets närhet läser för och med barnet, desto bättre är det för barnets läsutveckling. Här kan fosterföräldrar spela en viktig roll genom att läsa med och för de placerade barnen. Om barnet har en familjebakgrund där man inte läser särskilt mycket kan det ha inflytande på barnets egna läsvanor (Makin & Whitehead, 2004). Om barn kommer efter i skolarbetet på grund av dålig läsning kan det ofta vara svårt att gå vidare i skolsystemet och det är ofta barn i utsatta familjer, som upplever den situationen. Det anses att dessa barn inte får tillräckligt med stimulans och erfarenheter för att

vara skolmogna (Gilligan, 2001). Mer än hälften av alla misslyckanden i skolan vid 10-årsåldern beror på läs- och skrivsvårigheter. En god läsförståelse i fjärde klass hör till de starkaste indikatorerna på att högriskbarn skulle kunna utvecklas positivt i vuxen ålder (Werner & Smith, 1992).

I en engelsk studie av vuxna i 20-årsåldern, som tidigare varit placerade och som lyckats väl i livet, ansåg de att en av de viktigaste faktorerna till att de lyckats var att de kunde läsa redan vid fyra års ålder. Ingen av dessa personers föräldrar hade någon yrkesutbildning eller vidareutbildning (Martin & Jackson, 2002).

I den här studien används begreppet "literacy" för läsvanor och läskunnighet samt läsförståelse. I det svenska språket är läskunnighet och läsförståelse två olika begrepp vilka finns förklarade i avsnittet Läsning och Läsförståelse. Det är viktigt att skilja på dessa två begrepp eftersom det är möjligt att vara läskunnig men ha dålig läsförståelse.

GENOMFÖRANDE

Studien, som är både kvantitativ och kvalitativ, består dels av en enkät som har besvarats av 184 fosterföräldrar och 41 familjehemssekreterare, dels av intervjuer med sju barn i åldrarna nio till tolv år samt deras lärare. Det var planerat att åtta barn skulle ingå i studien men en pojke och hans lärare tackade nej till att delta. Fosterbarnen som ingår i hela studien är mellan fyra och tolv år. Svarsfrekvensen i fosterföräldrarnas enkätsvar är 51 procent och familjehemssekreterarnas 72 procent. En begränsad genomgång av de sju intervjuade barnens akter på socialkontoren har också gjorts för att ta reda på vad som antecknats om deras skolgång.

Studien består av en kombination av kvantitativ och kvalitativ studie för att få en bättre översiktsskild och en fördjupning av ämnet. Forskare har diskuterat om någon av metoderna är att föredra och om de går att kombinera. Flera forskare hävdar att det behövs en kombination (Trost, 2001) och att en bättre översiktsskild framkommer om metoderna kombineras (Becker & Bryman, 2004). Brannen (1992) hävdar också att båda metoderna kan användas när studier görs inom social forskning inom områden som inte beforskats tidigare. Någon liknande svensk studie har inte gjorts och därför har en kombination av metoder valts.

Tillförlitlighet, trovärdighet och generaliserbarhet ingår i ett forskningsprojekt.

Tillförlitlighet kan kontrolleras genom triangulering, vilket innebär att komplettera barns information med information från fosterföräldrar och familjehemssekreterare och se rimligheten i barnens svar i förhållande till kontexten (Andersson, 1998). Det gäller också att använda enkla meningar med begripliga ord (Trost, 2001) vilket gjorts både i enkäterna och intervjuerna, särskilt med barnen. Om mer än en metod används är trovärdigheten i resultatet större (Becker & Bryman, 2004) och i denna studie används två metoder, kvantitativ

och kvalitativ. Att dra generella slutsatser är svårt eftersom för få barn och lärare har intervjuats för att deras svar ska kunna jämföras med enkätsvaren. Däremot kan konstateras att enkäterna bekräftar den situation som barnen och lärarna uttrycker i sina svar.

Enkätundersökningen

Fosterföräldrarna

Enkätfrågorna till fosterföräldrarna har utformats med både slutna frågor med svarsrutor att fylla i och ett antal öppna frågor, som ska besvaras med egna ord. De är konstruerade så, att båda fosterföräldrarna kan svara på samma frågor, vilket ger dem båda möjlighet att uttrycka sina åsikter. Fosterföräldrarna besvarade frågorna under våren 2006.

Vad som visade sig vara ett problem i enkätsvaren är att fostermammor, som till mer än 90 procent besvarat enkäterna, också har svarat för sin partner. Eftersom det inte är fosterpappor, som själva besvarat frågorna, blir det bara en fingervisning om vilka synpunkter de egentligen har. Det här är viktigt att komma ihåg vid läsningen av resultatet.

Fosterföräldrarnas bakgrund

- Hälften av fosterföräldrarna bor i storstad eller mindre stad medan 28 procent bor på landet.
- Många av dem, 65 procent, bor i villa eller radhus och 16 procent i jordbruksfastighet.
- Åldersmässigt är drygt hälften mellan 45 och 54 år och 20 procent mellan 55 och 64 år.
- Beträffande fostermödrarnas utbildningsnivå har 46 procent av dem postgymnasial utbildning vilket inkluderar utbildning på universitet eller högskola. Deras partner visar en något annorlunda bild. 32 procent av dem har postgymnasial utbildning.

Familjehemssekreterarna

Familjehemssekreterarnas enkät är utformad på liknande sätt som fosterföräldrarnas med slutna och öppna frågor. Frågorna som ställs är liknande dem, som fosterföräldrarna har besvarat, vilket gör det möjligt att jämföra svaren.

Familjehemssekreterarnas bakgrund

- Av de 41 personer som besvarade enkäten är 38 kvinnor (93 procent) och 3 män (7 procent). Mer än hälften av dem, 21 personer (51 procent), är mellan 56 och 67 år gamla, 12 personer (29 procent) är mellan 46 och 55 år och 8 personer (20 procent) är 36 till 45 år. Det stora flertalet familjehemssekreterare är alltså mellan 46 och 67 år
- Som svar på frågan om vilken typ av familjehemsutbildning familjehemssekreterarna har haft svarar de flesta, 17 personer (42 procent), utbildningar som Kälvesten och Pride. 7 personer (17 procent) har angivit handledarutbildning, en person (2 procent) barnsamtal och en person (2 procent) internutbildning. 15 familjehemssekreterarna (37 procent) har inte besvarat den frågan.

Intervjuerna

Barnen

Av de sju intervjuade barnen är fyra flickor och tre pojkar i åldrarna nio till tolv år. Det är inte ett representativt urval i statistisk mening utan ett strategiskt urval (Trost, 2005). Efter tillstånd från barnens vårdnadshavare intervjuades sex av dem i fosterhemmet och en i skolan under sommaren 2006. Alla namn och detaljer om barnen har tagits bort för att ingen ska kännas igen. Barnens placeringar varierar från ett till tolv år men de flesta är långtidsplacerade. Några barn är placerade hos släktingar.

Barnen intervjuades med halvstrukturerade frågor för att få del av barnens egna synpunkter och

för att få en fördjupad kunskap och ett fördjupat barnperspektiv. Alla barnen var intresserade och öppna i sina svar på frågorna, som ledde till vidare frågor och funderingar. De tyckte om att en vuxen person kom för att höra vad de hade att berätta om sina liv i skolan och i fosterhemmet, med läsning, läxor och skolarbete. Det kände sig stolta över att de kunde bidra till något som kallas forskning. Barnen intervjuades före lärarna, vilket bidrog till att intrycken av barnen inte färgades av vad lärarna senare uttryckte. I stället bekräftar lärarna ofta vad barnen har sagt, vilket visar att barnen är väl medvetna om hur det ligger till med deras läsning och skolarbete.

Det gäller också att vara känslig för barns reaktioner i en intervjusituation (Kvale, 1997). Under intervjuerna ville några av barnen inte prata om föräldrarna, vilket framgick dels av deras kroppsspråk men också av att de tystnade. Då ställdes inte några fler frågor om det. För övrigt var barnen mycket pratsamma och ivriga att svara på frågor om sina liv, både hemma och i skolan.

Lärarna

Alla lärarna kan anses vara mycket rutinerade, kompetenta och visar också stor förståelse och intresse för sina elever. Av de sju lärarna är sex kvinnor och en man. Den yngsta läraren är 33 år medan de sex andra är mellan 50 och 65 år.

Bortfallsanalys

Det är vanligt att inte alla som får en enkät besvarar den, av olika anledningar. I studien har flera fosterföräldrar inte besvarat enkäten. Många har säkert ont om tid och har därför inte besvarat den medan andra kanske inte tycker om att besvara enkäter. Några kanske inte heller anser att ämnet är intressant och relevant. Liknande skäl kan gälla för de familjehemssekreterare, som inte har besvarat enkätfrågorna.

KUNSKAPSFÄLTET

Tidigare forskning

Som framhållits tidigare finns få svenska studier om fosterbarn och utbildning (Vinnerljung, 2006). Däremot har flera brittiska forskare ägnat sig åt forskning inom ämnet och det finns många studier att tillgå om placerade barn och deras skolresultat, som ofta är sämre än andra barns (Kjellén, 2004). En viktig anledning sägs vara att barnen har haft *traumatiska upplevelser före placeringen* och att det har påverkat deras utveckling (Hibbert, 2001; Martin & Jackson, 2002). Inte ens när barnen är långtidsplacerade klarar de sig bra i skolan och barns tidigare bakgrund har haft djupgående effekt på deras skolresultat i 10-12 års åldern (Griffiths, 2003). En forskare hävdar att det visserligen finns få data att tillgå om barnens upplevelser och liv före placeringen men att det är känt att barn som placeras ofta har problem i skolan (Goddard, 2000).

Familjebakgrund spelar en viktig roll. I en engelsk studie av 2500 placerade barn framgår att de ofta lever med en förälder, familjen har socialbidrag eller bor i fattiga områden. Att leva med en ensamförälder anses vara ett av de viktigaste skälen till att bli placerad jämfört med att leva i en familj med två föräldrar. Om modern är under 21 år gammal är det dubbelt så stor risk att barnet placeras (Bebington & Miles, 1989). En ny svensk studie visar på liknande resultat (Vinnerljung, 2006).

Många i det placerade barnets omgivning som fosterföräldrar, lärare och socialarbetare har ofta *lägre förväntningar* på placerade barns skolprestationer jämfört med icke-placerade barn. Särskilt lärarna har ofta låga tankar om de placerade barnens intelligens (Fletcher-Campbell, 2001; Harker et al, 2004). Men det finns också många fosterföräldrar och socialarbetare som förväntar sig mindre av placerade barn. Studier visar att placerade barn klarar sig bättre i skolan om fosterföräldrarna värderar skolutbildning högt (Gilligan, 2001). Placerade barn har ofta bruten skolgång, låga betyg eller inga alls och de vuxna runt barnen har låga ambitioner för dem. Det innebär att livschanserna i förlängningen blir sämre för placerade barn som inte klarar sig i skolan, ofta på grund av dålig läskunnighet och dåliga läsvanor. Som vuxna kan de hamna i

fattigdom, utanförskap och brottslighet (Goddard, 2000).

Det är viktigt för alla barn att ha en god *självkänsla* och ett gott *självförtroende*. Barn som placeras kan uppleva oro och ängslan, när de inte vet om de ska flytta hem igen. Det kan också ha negativt inflytande på deras skolresultat (Heath et al, 1994). I en studie framhålls att den viktigaste faktorn till att barnen hade dåliga skolresultat var att barnen saknade självförtroende (Jacobsen et al 1994).

Stabilitet och kontinuitet är andra skyddsfaktorer som kan vara till hjälp för det placerade barnets utveckling. Det är mycket viktigt att barnet får en kontinuerlig skolgång för ett bra skolresultat, vilket socialarbetare inte alltid förstår enligt Fletcher-Campbell (1997). I en engelsk studie om unga personer som lyckats väl i livet framgick att dessa personer var helt emot att placerade barn hamnar i *"therapeutic places"* (s 125). De ska gå i skolan och de ska inte tillåtas att skolka utan de ska mer eller mindre tvingas att gå till skolan. Så viktigt ansåg de framgångsrika, tidigare placerade, unga människor att det är med skolgången (Martin & Jackson, 2002). Det har också framförts att det inte tas tillräckligt med hänsyn till grundläggande kunskaper som läsning, när barn placeras och under placeringen (Ward, 1995; Evans, 2000).

Ny forskning

Svensk forskning på området har inte varit lika aktiv som den engelska, men det finns ny intressant forskning som bekräftar bilden av att placerade barn har sämre skolutbildning än andra barn. I en nationell longitudinell statistisk studie undersöktes utbildningsnivån hos 31 355 svenskfödda personer födda under åren 1972-79, som hade fått insatser från socialtjänsten. De jämfördes med 745 000 jämnåriga, som inte fått några insatser under uppväxttiden. Båda gruppernas mödrar har högst grundskoleutbildning. Utfallet visar att barn som haft insatser från socialtjänsten någon gång under uppväxten har två till fyra gånger större risk att bli lågutbildade unga vuxna. De barn som inte hade haft insatser från socialtjänsten hade två till sex gånger större chans att ha högskoleutbildning vid 24-27 års ålder än barn som haft insatser från socialtjänsten. De

barn som varit placerade under lång tid i fosterhem hade samma risk för låg utbildning som barn som varit placerade kortare tid men återvänt till hemmet. De personer, som blev placerade i tonåren, hade sämst resultat och hade hög risk att bli lågutbildade unga vuxna (Vinnerljung et al, 2005).

Skolan kan vara en skyddsfaktor för utsatta barn där de får stimulans och självförtroende. Men samtidigt kan risken öka att barnen inte får den hjälp de behöver för att fylla kunskapsluckor. De kan då bli skolans ”förlorare och därmed utestängas från arbetslivet” (Andersson, 2008, s 112).

Det är flera personer som är viktiga för placerade barn, inte minst deras föräldrar. Men det finns få studier som visar hur föräldrar upplever att ha sina barn placerade (Kapp & Propp, 2002). Det är viktigt för föräldrarna att veta hur det går i skolan men också att få visa att de tycker att skolan är betydelsefull (Höjer, 2007).

Anknytning

En viktig aspekt för alla barn är anknytningen till föräldrarna, som utvecklas under de tidiga barnaåren. Barn kan uppleva antingen en trygg eller otrygg anknytning under uppväxtåren beroende på hur relationen varit mellan barnet och föräldrarna. Om barnet upplever en otrygg anknytning kan den vara undvikande, ambivalent eller desorganiserad.

I en handbok om anknytning i relation till familjehemsvården har Schofield och Beek (2006) synpunkter på hur olika typer av anknytning påverkar placerade barn i deras skolgång. De anser att när ett barn byter familj och skola måste barnet börja om från början, vilket kan skapa förvirring och då är det viktigt vilken typ av anknytning barnet har. De placerade barnen i den här studien är mellan fyra och tolv år. I sin handbok delar Schofield och Beek (2006) in barnen i olika åldersgrupper. En sådan grupp är barn mellan fem och tio år. I den åldersgruppen, hävdar de, förändras barnens sociala värld snabbt och det gäller också livet i skolan. De börjar vänja sig som individer på ett sådant sätt att deras känsla för jaget förstärks, vilket också gör det lättare för dem att hitta en plats i gruppen. Om barnet har en ambivalent anknytning finns det risk att det inte går bra i skolarbetet. Barnets tankar kretsar då ofta kring var det befinner sig i relation till kamraterna i stället för på skolarbetet. Det händer att barnet vill ha uppmärksamhet från

läraren och skolkamraterna vilket kan upplevas som så fordrande att både lärare och kamrater blir irriterade på barnet. Om barn har en desorganiserad anknytning krävs både styrka och kunskaper när de ska börja skolan, något som de ofta saknar. I dessa situationer kan barn hamna i en nedåtgående spiral, både socialt och i skolarbetet. (Schofield & Beek, 2006).

Ett barns egen känsla av glädje över att uppnå vissa resultat som att det går bra i skolan liksom viljan att tillfredsställa föräldrar eller fosterföräldrar är nyckelfaktorer, när det gäller att lösa problem och att inte ge upp. Det kan göra det svårt för barn som har koncentrationssvårigheter, som saknar sociala talanger, som inte kan kontrollera sina impulser och som är oroliga för att de inte ska bli omtyckta att klara sina uppgifter i skolan (Howe, 2005).

Positiva forskningsresultat

Mycket av forskningen inom området fosterbarn och skolgång och skolresultat ger ett negativt intryck. Men det finns också exempel på motsatsen. En engelsk studie om unga personer som varit placerade, men som har klarat sig bra i livet och tagit akademiska examina visar att det faktum att de kunde läsa flytande väldigt tidigt, i vissa fall så tidigt som vid fyra års ålder, har varit starka förutsättningar för deras framgång (Martin & Jackson, 2002).

En annan engelsk studie om placerade barns möjligheter till högre studier visar att det är möjligt för dem att uppnå bra resultat. Studien, den största som gjorts i England av framgångsrika tidigare placerade unga människor, omfattar 129 personer varav flera hade minoritetsbakgrund. Det finns lagstiftning i England, som tvingar kommunerna att bistå placerade ungdomar finansiellt, om de vill studera vidare, the Children (Leaving Care) Act 2000 (DoH, 2001). Nästan alla, som ingår i studien, anser att de aldrig hade kunnat studera vid ett universitet, om de hade bott kvar med sina föräldrar. Det var i allmänhet med praktisk hjälp av kommunens tjänstemän som dessa unga personer kunde ta sig till universitet. Fosterföräldrarna stöttade de flesta av dem under hela studietiden och de hade också höga förväntningar på dem. En av de svåraste omständigheterna för de studerande, tidigare placerade, ungdomarna var om de inte hade någon familj att falla tillbaka på. (Chase et al, 2006).

RESULTAT

FOSTERBARN SKOLGÅNG

Presentation av de sju intervjuade barnen:

Anders går i 6:an. Han har svårt med koncentrationen men läser ibland, om än inte mycket. Anders behöver ha stöd i sin skolgång enligt journalanteckningar.

Berit går i 4:an i särskoleklass. Hon läser bra enligt läraren men har sämre läsförståelse. Enligt journalanteckningar har Berit gjort framsteg i framför allt matematik under det senaste skolarbetet.

Cecilia går i 2:an. Hon har ett annat etniskt ursprung än svenskt. Cecilia har gått om ett skolarb, har vissa språksvårigheter och sociala problem. Hon kan läsa. Familjehemssekreteraren har noterat i journalanteckningar att det nu går bättre beträffande Cecilias sociala problem.

Doris går i 3:an. Hon har också ett annat etniskt ursprung. Hon har en neuropsykiatrisk diagnos och därmed assistent. Hon läser bra och fort men har sämre läsförståelse, vilket framgår av journalanteckningar.

Emil går i 5:an. Han har gått om ett skolarb. Emil har en neuropsykiatrisk diagnos och har assistent. Han läser och skriver dåligt och har även svårt med läsförståelsen. Emil får hjälp med läsning under vissa timmar varje vecka men får förmodligen inte den hjälpen när han börjar 6:an.

Frida går i 5:an. Hon har en neuropsykiatrisk diagnos och har assistent vissa timmar per dag. Frida beskrivs av läraren som duktig i alla ämnen och läser bra, fort och mycket. Det framgår också av journalanteckningar.

Gustav går i 3:an. Han har ett annat etniskt ursprung och har gått om ett skolarb. Gustav läser mycket och är ambitiös. Han beskrivs som duktig på lektionerna i journalanteckningar.

Information om tidigare skolgång

När ett barn byter skola ska den nya läraren få information om elevens prestationer och andra omständigheter som kan vara av värde för att det ska bli lättare för barnet att börja i sin nya klass. Det kan gälla exempelvis läskunnighet och läsförståelse, hur eleven är beteende- och utvecklingsmässigt. Läraren behöver kanske också få information om andra förhållanden, som att barnet är placerat i fosterhem och om det finns förhållanden i bakgrunden som påverkar barnet.

Flera av de sju intervjuade lärarna har fått någon form av information om de placerade barnens tidigare skolgång, när de har kommit till deras klass. Anders har gått i samma skola tidigare och läraren fick information från hans före lärare vid en överlämnandekonferens på våren innan klassbytet. Berits lärare ordnade ett möte med fosterföräldrarna på våren innan skolbytet, så att de fick tillfälle att se skolan och träffa läraren. Eftersom flickan skulle byta till särskola hade hon även en person från resurscentret som hjälpte henne till skolbytet och som också stöttar klassläraren. Båda lärarna är nöjda med den information de fick. Emils lärare fick ordentlig information om hans prestationer, innan han började i hennes klass i 4:an. Det mesta av informationen fick läraren av en assistent som känner pojken sedan flera år tillbaka. Däremot vet läraren inte hur många skolor han gått i under årens lopp. Det fanns inte heller särskilt mycket information om pojkens hemförhållanden. Frida bytte direkt från förskolan till skolan, som finns inom samma område och läraren anser inte att hon behövde mer information.

Två av lärarna anser att det inte fick någon information om barnen, innan de hamnade i deras klass. Cecilias lärare berättar att hon inte har lyckats få fram någon information om Cecilia, trots att hon ringt flera gånger till flickans tidigare skola. För att få information har läraren i stället talat med fostermamman av vilken hon har fått reda på en del om Cecilia men inga detaljer. Gustavs lärare vet ingenting om hans tidigare skolgång och något överlämnande förekom inte. Läraren vet därför inte vad som hänt honom, innan han hamnade i klassen.

Diskussion i skolan om fosterbarn

Fosterföräldrarnas svar

Eftersom det är känt att fosterbarn ofta har sämre skolresultat än andra barn är det bra om fosterföräldrarna och familjehemssekreterarna har kontakt med skolan för att diskutera med skolpersonal hur det går för barnen (Fletcher-Campbell, 1997; Jackson, 2001; Vinnerljung et al, 2005). I denna studie har 14 procent av fosterföräldrarna tagit kontakt med familjehemssekreterarna mycket ofta, 32 procent ganska ofta och 28 procent sällan. 26 procent av fosterföräldrarna har aldrig tagit kontakt med familjehemssekreterarna för att prata om fosterbarnets skolgång.

Fosterföräldrarna har också besvarat frågan om hur ofta familjehemssekreterarna tar kontakt med dem för att prata om fosterbarnets skolsituation. Det är 14 procent av familjehemssekreterarna som mycket ofta tar kontakt, 34 procent gör det ganska ofta medan drygt 32 procent gör det väldigt sällan. 20 procent av familjehemssekreterarna tar aldrig kontakt. Det skulle innebära att 52 procent av familjehemssekreterarna sällan eller aldrig tar kontakt med fosterföräldrarna för att prata om fosterbarnets skolsituation.

Familjehemssekreterarnas svar

Nästan alla familjehemssekreterare (93 procent) har svarat att de alltid eller oftast diskuterar fosterbarns skolsituation med fosterföräldrar. Som beskrivits tidigare tar 52 procent av familjehemssekreterarna sällan eller aldrig kontakt för att prata om fosterbarnets skolsituation enligt fosterföräldrarnas enkätsvar. Här finns motsägelser i svaren med olika uppfattningar om i vilken utsträckning familjehemssekreterare tar kontakt med fosterföräldrar för att diskutera fosterbarns skolsituation. Det kan vara så, att familjehemssekreterare och fosterföräldrar uppfattat frågeställningen på olika sätt men frågan kan ställas om verkligen det stora flertalet familjehemssekreterare tar kontakt för att prata om skolsituationen. Att bara 48 procenten av familjehemssekreterarna, enligt fosterföräldrarnas enkätsvar, tar kontakt mycket eller ganska ofta är otillfredsställande med tanke på hur viktig skolgången är.

Färre familjehemssekreterare diskuterar placerade barns skolgång med skolpersonal än med fosterföräldrar. 68 procent av familjehemssekreterarna svarar att de alltid eller oftast diskuterar dessa

frågor med skolpersonal. Nästan 27 procent gör det ibland. Frågan kan ställas varför familjehemssekreterare inte diskuterar skolgång mer med skolpersonal, eftersom lärarna bör känna till fosterbarnets skolsituation bättre än någon annan. Nästan alla familjehemssekreterarna pratar alltid eller oftast med de placerade barnen om hur det går i skolan, när de träffas.

Familjehemssekreterarna har också besvarat frågan om de brukar ställa frågor om placerade barns skolresultat, när de har kontakt med skolan. Nästan 88 procent av familjehemssekreterarna har svarat att de alltid ställer sådana frågor. Dessa svar kan jämföras med vad familjehemssekreterarna har svarat på frågan om hur ofta de har kontakt med placerade barns skolor. Det är 7 procent som har kontakt mycket ofta och drygt 41 procent ganska ofta. 44 procent av familjehemssekreterarna har sällan kontakt. I kommentarer till frågan har nästan 15 procent angivit att när de tar kontakt med skolan har de samtal inför ett övervägande. 24 procent tar kontakt om barnet har svårigheter och 22 procent anser att kontakten sköts av fosterföräldrarna. Nästan 30 procent av familjehemssekreterarna har inte kommenterat frågan.

Lärarnas svar

Ingen av de intervjuade lärarna anser att placerade barn ska särbehandlas utan de ska bemötas på samma sätt som alla andra elever. Flera av lärarna säger att de trots många års arbete i skolan, 30-35 år, inte kommit i kontakt med placerade barn, förän de fått det intervjuade barnet som elev. Flera av de intervjuade lärarna har aldrig reflekterat över att de har placerade barn i klassen eller skolan.

På frågan om de i skolan diskuterar frågor om placerade barn svarar alla lärarna att det inte förekommer. Om det blir någon diskussion är det alltid i samband med något särskilt problem och då anordnas en elevvårdskonferens, i vilken socialtjänsten kan delta. Annars har man inte så mycket kontakt med barnens socialsekreterare. Som jämförelse kan nämnas att i det engelska skolsystemet finns en särskild lärare, "*Designated teacher*", som är ansvarig för alla placerade barn i samma skola.

Anders lärare är medveten om att placerade barn kan ha vissa svårigheter, framför allt därför att det finns många andra orsaker och bakomliggande faktorer som gör att de här barnen behöver mer

stöd och uppmärksamhet från lärarens sida. Anders behövde mycket stöd och läraren drog slutsatsen att det kunde bero på att han är placerad. Däremot behandlar läraren inte Anders på något annat sätt än han behandlar andra elever som behöver mycket stöd.

För att kunna göra en bra bedömning om klass-placering måste skolan ha mycket mer information om elevens bakgrund, anser läraren.

Emils lärare anser att som lärare ser man tydligt, när det inte är lugn och ro hemma. Då kan det bli problem med inläring och läsning.

Gustavs lärare tog kontakt med sitt skolteam för att diskutera med dem om hon behövde ta några särskilda hänsyn till honom, när hon fick reda på att han är fosterhemsplacerad.

Förväntningar på fosterbarns skolresultat **Fosterföräldrar**

Forskning har visat att fosterföräldrar, lärare och socialsekreterare ofta har lägre förväntningar på fosterbarns skolresultat än de har på andra barn (Fletcher-Campbell, 2001; Harker et al, 2004). I den här studien har dock 17 procent av fostermammorna mycket höga förväntningar, 44 procent har ganska höga förväntningar och 38 procent har varken höga eller låga förväntningar på fosterbarnens skolgång. Jämförs svaren med deras partners så har 15 procent mycket höga förväntningar, 30 procent har ganska höga förväntningar och nära 39 procent varken höga eller låga förväntningar. Nästan hälften av fosterföräldrarna (47 procent) anser att skolan är viktig som grund för framtiden och 8 procent av fosterföräldrarna tycker att det är lika viktigt att klara sig socialt som att vara duktig i skolan. Beträffande de placerade barnens framtid kommenterar 42 procent av fosterföräldrarna i en öppen fråga att den ter sig övervägande positiv medan 15 procent anger att fosterbarnen behöver stöd i skolan och lika många känner oro inför framtiden. Att mindre än hälften av fosterföräldrarna (42 procent) anser att fosterbarns framtid till största delen är positiv kan betraktas som en låg andel och det skulle kunna innebära att för det stora flertalet fosterbarn i studien är framtiden inte problemfri.

Vad anser fosterbarnen?

Enligt fosterföräldrarnas enkätsvar anser nästan 31 procent av fosterbarnen, att det går mycket bra

i skolan medan drygt 51 procent tycker att det går ganska bra. Enligt fosterföräldrarna tycker mer än 90 procent av fosterbarnen att det är väldigt viktigt vad fosterföräldrarna har för åsikter om deras skolarbete. Det skulle kunna innebära att de är mycket viktiga personer i de placerade barnens liv i relation till skolarbetet, enligt fosterföräldrarnas egna tolkningar.

Frågor om hur det går i skolan har också ställts till de intervjuade barnen. Flera av dem tycker att det går bra eller ganska bra i skolan, trots att de alla har något problem i form av diagnos, språksvårigheter eller är särskolemässiga. Flera av dem har också gått om klasser. De upplever sig emellertid som bra i skolämnen vilket torde stärka deras självförtroende.

Familjehemssekreterare

De flesta familjehemssekreterare har varken höga eller låga förväntningar på placerade barns skolresultat, 71 procent. Bara 17 procent förväntar sig ganska höga prestationer. I kommentarer om förväntningar svarar en femtedel att de har höga förväntningar på vissa barn. De flesta, 46 procent, anser i kommentarer att barnet presterar utifrån sina egna förutsättningar och 10 procent har samma förväntningar på placerade barn som på andra barn. Förväntar sig familjehemssekreterarna att de placerade barnen ska gå vidare till högre studier? Ibland, svarar mer än hälften av familjehemssekreterarna (54 procent). Drygt 32 procent anger att barnen ofta kommer att studera vidare medan endast 7 procent av familjehemssekreterarna anser att barnen alltid kommer att göra det.

Om familjehemssekreterarna kunde bestämma själva så skulle de vilja förbättra fosterhemsplacerade barns liv och framtida livschanser. För att uppnå det vill 20 procent ha bättre vidareutbildning av fosterföräldrar, 12 procent vill att de placerade barnen ska få bättre och mer stöd i skolan och lika många vill ha bättre utbildade familjehemssekreterare. 12 procent vill ha mer resurser till skolan och till socialförvaltningen och 10 procent vill ha färre ärenden. I enkätens sista fråga där familjehemssekreterarna kan göra andra kommentarer anser 12 procent att det viktigaste för barnen är bra fosterhem och 10 procent att skolsituationen ska vara i fokus. Läsvanor, läsning och böcker tycker 7 procent är viktigt.

Lärare

Anders lärare anser att placerade barn ska prestera lika bra som andra barn och de har absolut inte sämre resultat i skolan. Anders har fått mycket stöd av sina fosterföräldrar, vilket enligt läraren har hjälpt honom mycket. Han har också fått en egen arbetsmoral, han har klart för sig vilka uppgifter han ska göra och han gör dessa, vilket inte alla elever kan göra. Anders berättar i intervjun att han tycker att han inte hinner med allt som ska göras, men läraren anser att han har lärt sig det. Berits lärare tycker att det är viktigt att hitta elevens individuella nivå. Läraren använder sig av kursplaner både för särskolan och för grundskolan och hon tycker att det är väldigt viktigt att ge varje barn utmaningar. Det ska inte vara för lätt för eleverna bara för att de går i särskolan.

Cecilia är duktig enligt läraren och hon vill att Cecilia ska göra bra ifrån sig. Hon har vissa svårigheter med att förstå instruktioner när något nytt presenteras för henne. Hon har också sociala svårigheter genom att hon är dålig på kamratkontakter och hon bråkar på lektionerna. På frågan om placerade barn har större svårigheter med inlärnin g än andra barn svarar läraren att det kan de kanske ha bland annat på grund av att barnet kan ha haft en "ruskig" bakgrund innan det placerades.

Doris lärare understryker att hon ska klara skolans mål för hennes årskurs och hon ska prestera i sin egen takt så att hon får "grunden". Lärarens förväntningar är att hon ska klara grundskolan så småningom och hon är inte orolig för att Doris inte ska klara det målet. Doris styrka är att hon är glad och har lätt för att få kontakt och hon är verbal.

Emil däremot har det svårare. Han har ingen "motor" som läraren beskriver det. Han måste ha någon som talar om för honom vad han ska göra annars blir ingenting gjort. Emil är en elev med diagnosen ADHD och han medicinerar. Nu har han assistent men ingen vet vad som kommer att hända, när han börjar i högstadiet. Då kanske han inte får någon hjälp, vilket läraren är medveten om. Läraren hoppas att Emil ska nå godkänt i kärnämnen a, så att han kan välja vad han vill göra så småningom. På frågan om placerade barn har svårare för inlärnin g tror Emils lärare att det kanske kan vara så. "Men det handlar ju egentligen inte om skolan tycker jag utan det är andra bekymmer som ställer till det." Den här läraren anser att när man

hör talas om fosterhemsplacerade elever, så har de ofta bekymmer av någon anledning. Dessutom har placerade barn ofta kunskapsluckor, förmodligen beroende på att de flyttat runt och det kan bidra till att de får sämre resultat i skolan.

Fridas lärare har höga förväntningar på henne, eftersom hon är så duktig i alla ämnen. Fridas styrka är hennes intelligens och hon ska kunna göra sitt arbete så bra som möjligt. Läraren anser inte att det går att svara på om placerade barn har sämre resultat i skolan än andra barn, särskilt som hon aldrig haft någon annan placerad elev under sin 35-åriga karriär som lärare.

Gustavs lärare tror att han kommer att klara sig bra. Han är intresserad och motiverad, han vill jobba hårt och han tycker att det är roligt i skolan, så hon är inte orolig för honom. Gustavs styrka är att han är lätt att få kontakt med, han har lätt för att prata och är orädd för att yttra sig i samlingar som klassen har. Läraren tror inte att placerade barn har svårare för inlärnin g än andra barn. I Gustavs fall är det språksvårigheter som kan ställa till problem ibland men eftersom han har så lätt för sig och är så duktig gäller det att ta till vara det och få honom att fortsätta på den inslagna vägen. Inte heller den här läraren har haft någon annan elev som varit placerad under sitt mer än 30-åriga yrkesliv.

Särskilt stöd för fosterbarn med svårigheter

Fosterföräldrarna

I de fall fosterbarnet har svårigheter i skolan svarar nära 55 procent av fostermammorna, enligt enkätsvaren, att de ofta har kontakt med det placerade barnets lärare om dessa svårigheter. Drygt 25 procent tar sällan kontakt och nästan 20 procent tar aldrig kontakt. Här liksom inom andra områden är det fostermammorna som sköter kontakten med skolan och läraren. Om nästan hälften av fosterföräldrarna inte tar kontakt med skolans personal om fosterbarn har svårigheter kan det antingen innebära att fosterbarn inte har svårigheter i förskolan/skolan eller att fosterföräldrarna inte känner till att barnet har svårigheter därför att skolpersonalen inte tagit kontakt. Det skulle också kunna innebära att fosterföräldrarna inte tar kontakt med skolan utan vill lösa problemet själva i hemmet.

Vem tar itu med problem, som fosterbarn kan ha? Oftast gör båda fosterföräldrarna det tillsam-

mans, 50 procent. Annars är det fostermammor som tar itu med problemet, nästan 49 procent. I andra fall är det förskolläraren eller läraren som gör det. Om det är svårigheter med läsningen får barnet lästräning i nästan 67 procent av fallen.

Familjehemssekreterarna

Om fosterbarnet inte trivs i skolan tar 44 procent av familjehemssekreterarna kontakt med fosterföräldrarna, barnet och läraren och nästan 15 procent tar förutom dessa kontakter också kontakt med föräldrarna. 15 procent tar kontakt enbart med fosterföräldrarna och läraren. Ibland görs vissa särskilda insatser när fosterbarnet har svårigheter. 34 procent av barnen får en elevassistent eller extra resurser. Eftersom det är viktigt för barn att ha kontinuerlig skolgång har frågor ställts om det. Med kontinuerlig skolgång menas att barnet inte tillåts att stanna hemma från skolan utan det får antingen gå kvar i sin gamla skola eller får så fort som möjligt börja i en ny skola vid fosterhemsplacering. 63 procent av familjehemssekreterarna svarar att de alltid tar särskild hänsyn till fosterbarnets behov av kontinuerlig skolgång vid placering, 17 procent tar hänsyn ibland medan nästan 9 procent sällan gör det. Om barnet måste omplaceras i en annan fosterfamilj tar 51 procent av familjehemssekreterarna alltid hänsyn till kontinuerlig skolgång och 32 procent gör det oftast.

Lärarna

I Anders skola får eleverna hjälp av specialläraren i basämnena om de presterar lite sämre än genomsnittet. Det mesta stödet måste klassläraren ge. Dessutom är det viktigt att föräldrarna hjälper barnet hemma. I Berits särskola får eleverna stöd av speciallärare och specialpedagog om de har problem. Cecilia har språksvårigheter och hon skulle behöva undervisning i svenska två, vilket hon ännu inte har. Hon skulle enligt läraren kunna prestera mycket mer än vad hon gör om fick vara i en liten grupp, men det finns ingen sådan i den skolan hon går i.

Doris har en assistent som arbetar med ett individuellt strukturerat arbetsschema för henne. Hon får enskilda genomgångar och arbetar i en liten grupp med ett förstärkningssystem, framför allt i matematikämnet. Hon behöver mycket lugn och ro för att koncentrera sig och för att kunna fokusera.

Ibland behöver hon längre tid för vissa moment i skolarbetet och ibland får hon gå tidigare. Det här görs för att stödja henne med utgångspunkt från hennes diagnos.

Emil är det barn som har svårast i skolan av de intervjuade barnen. Han får stöd i svenska en och en halv timme i veckan i perioder på fyra veckor för att sedan få komma tillbaka efter att andra elever fått stödet under en lika lång period. Emil skulle behöva ett specialpedagogiskt dataprogram, men det är för dyrt för skolans budget. I stället arbetar läraren så, att Emil inte ska behöva läsa för mycket texter, utom det viktigaste, så att han kan delta i undervisningen tillsammans med de andra eleverna. Det är viktigt för honom att vara en del av gruppen och att kunna ingå i grupparbeten. Emil har både assistent och specialpedagog, och även om det bara är en och en halv timme i veckan i perioder så räknas han som privilegierad.

Fridas lärare har inte heller några särskilda pedagogiska metoder för placerade barn utan hon arbetar med varje barn utifrån deras egna förutsättningar. Gustavs lärare har ingen särskild pedagogisk metod när hon arbetar med placerade barn utan hon utgår från vad de kan på samma sätt som hon gör med alla barn. Gustav behöver extra stöd i svenska, vilket han får av en lärare med specialutbildning två timmar i veckan.

Fosterföräldrar, socialtjänst och skola

Det är viktigt att myndigheter och andra samarbetar kring placerade barn för att barnet ska utvecklas så positivt som möjligt. Fosterföräldrarna (55 procent) i den här studien anser att kontakten med socialtjänsten är mycket positiv, en del av dem tycker att den är ganska positiv (28 procent) och 9 procent är ganska eller mycket negativa. Fosterföräldrarnas relation med familjehemssekreterarna är också till stor del mycket positiv (67 procent) men några anser att den är ganska positiv (19 procent).

De flesta familjehemssekreterare, nästan 93 procent, anser att ett nära samarbete är mycket eller ganska viktigt mellan socialtjänst och skola för att göra det lättare för placerade barn i förskolan/skolan. Många familjehemssekreterare (44 procent) samarbetar oftast med skolkurator och andra gör det ibland (25 procent). Det är inte ovanligt med elevvårdskonferenser och 17 procent av familjehemssekreterarna deltar oftast i sådana. 54 procent

gör det ibland medan 17 procent sällan eller aldrig deltar. På frågan om de skulle vara intresserade av att delta i samarbete mellan socialtjänst och skola om nya metoder utvecklas har 80 procent svarat att de är mycket eller ganska intresserade.

Lärarnas erfarenhet av socialtjänst

Anders lärare anser att det behövs bättre samarbete med socialförvaltningen och för det är han intresserad av nya metoder. Det ska också vara regelbunden uppföljning eftersom den här läraren har haft andra placerade barn, som det gått illa för på grund av att det inte funnits uppföljningar och bra samarbete. Cecilias lärare vill ha mer samarbete mellan socialtjänsten, fosterföräldrarna och skolan, särskilt när eleven är ny i klassen. Hon vet exempelvis väldigt lite om Cecilias bakgrund och anser att det skulle hjälpa henne i arbetet med Cecilia, om hon visste mer. Doris lärare anser att det är bra att hennes familjehemssekreterare deltar i möten kring Doris behov av assistent. För Emils lärare är det viktigt att arbeta för barnets bästa.

Emils familjehemssekreterare har varit till skolan en gång för ett möte om hans behov av assistent och läraren är mycket nöjd med att någon från socialtjänsten äntligen kommit till skolan. Fridas lärare däremot anser att hon inte behöver mer samarbete. Gustavs lärare tycker att det är väsentligt att känna till placerade barns bakgrund, så att hon kan ta speciella hänsyn, om så skulle behövas. Hon vill gärna ha mer samarbete med socialtjänsten.

Datorer och bibliotek

Datorer

I dagens värld är det nödvändigt att kunna använda en dator, inte bara för att skriva text utan också för att hämta information. Att kunna använda sig av information har också samband med läsförmågan.

Av fosterammornas enkätsvar framgår att så gott som alla fosterbarn har tillgång till dator i hemmet, 97 procent, varav sju procent har egen dator. Nästan en tredjedel av barnen använder datorn varje dag och lika många gör det ibland, medan en tredjedel använder den flera gånger i veckan. De använder datorn för spel, inte för att leta information på Internet eller för pedagogiska aktiviteter.

I skolan

Av de intervjuade barnen använder tre datorn i skolan. Doris använder datorn både för att skriva och som skolhjälpmedel med olika pedagogiska program i svenska och matematik. Frida är också en flitig användare av datorn för att skriva berättelser och för att hämta information från Internet. Gustav har särskilda program i svenska och han får lära sig att ta ett datakort.

Av de andra intervjuade barnen berättar Anders att han aldrig använder datorn i skolan. Emil använder inte heller datorn i skolan, därför att han anser att den inte är tillräckligt bra. Berit, som går i särskolan, säger att det finns dator i skolan, men inte tillräckligt många för alla. Hennes lärare bekräftar att det finns dator i klassrummet men eftersom hon gör bedömningen, att hennes tid inte räcker till för att ge alla eleverna den hjälp de behöver, så blir det sällan eleverna använder datorn.

I hemmet

Både Anders och Emil har egna datorer i hemmet. Anders berättar stolt att han har egen dator i sitt rum, som han använder två till tre timmar om dagen för att lyssna på musik, spela spel och chatta. Emil säger om hur länge han sitter vid sin dator: *"Det brukar vara så där ... fem timmar om dan typ. Då spelar jag Contra Strike spel. Man är två lag och så ska man skjuta ner varann typ"*.

I Berits fosterhem finns också dator men hon använder den inte så ofta. Doris brukar chatta med släktingar när hon är hos en av sina föräldrar. Gustav använder datorn i fosterhemmet, mest på helgerna för att spela datorspel och titta på film. Cecilia och Frida berättar att det finns dator i fosterhemmet men de är inte tillåtna att använda den.

Bibliotek

Bibliotek spelar en viktig roll för barn och deras läsning. Enligt fosterföräldrarnas enkätsvar lånar nästan 70 procent av fosterbarnen böcker på skolbiblioteket väldigt ofta medan 12 procent aldrig lånar. På folkbiblioteket lånar 48 procent väldigt ofta, andra gör det aldrig (17 procent).

Alla de sju intervjuade barnen lånar böcker på skolbiblioteket dit de går tillsammans med klassen, ofta en gång i veckan. Två av dem, Doris och Frida, lånar också på folkbibliotek tillsammans med föräldrar och fosterföräldrar.

Fosterföräldrar

Fosterbarnens biblioteksvanor kan jämföras med fosterföräldrarnas. Enligt fosterföräldrarnas enkät-svar framgår hur ofta fostermammor och fosterpappor lånar böcker.

Tabell 7:1 Fråga 70: *Lånar Du böcker på bibliotek?*
Tabellen visar procentuell fördelning.

Svarsalternativ	Procentuell fördelning N=100
Mycket ofta	14
Ganska ofta	22
Ganska sällan	30
Mycket sällan	23
Aldrig	11
Total	100

Tabell 7:2. Fråga 73: *Lånar Din partner böcker på bibliotek?* Tabellen visar procentuell fördelning.

Svarsalternativ	Procentuell fördelning N=100
Mycket ofta	6
Ganska ofta	9
Ganska sällan	15
Mycket sällan	20
Aldrig	34
Kan ej svara	16
Total	100

Som framgår lånar fler fostermammor (36 procent) än fosterpappor (15 procent) ofta på bibliotek. Eftersom föräldrars läsande påverkar barn kan det inverka på flickors och pojkars läsvanor (Johnson-Smaragdi & Jönsson, 2002).

LÄSNING OCH LÄSFÖRSTÅELSE

Läsning i skolan

Det är viktigt att lärare har kontroll på elevers läsutveckling. Det är också viktigt att lärare har strategier att hantera situationer, när elever stannar upp i sin läsutveckling.

Läsning i de intervjuade barnens skolor går till på flera olika sätt och för att få barnen att läsa bättre använder sig lärarna av olika metoder. Det är vanligt med läsgrupper och de barn som har svårigheter med läsningen får hjälp av en specialpedagog, en speciallärare eller en assistent.

För att kontrollera elevernas läsförmåga används i flera kommuner ett särskilt läs- och utvecklings-schema (LUS) i vilket det finns tydliga nivåer för läsning som eleverna ska uppnå fram till tredje skolåret. Det innebär att de ska kunna läsa texter flytande, helst tyst, utan bilder som stöd. Om eleven inte klarar det sätter skolan in tre veckors intensivläsning. Om eleven inte kan läsa vid 12-13 års ålder är det svårt att tillgodogöra sig annan kunskap (Stockholms Stad, 2007).

Nationella prov framställs varje år av Skolverket enligt det betygssystem som gäller (SFS 1994:1194). Proven, som är knutna till läroplanens målformulering, äger rum i årskurs 5 och 9 för att stämna av elevernas kunskapsutveckling i svenska, engelska och matematik. De mål som ska uppnås i den årskursen är en markering att alla elever ska nå minst hit (Skolverket, 2004). Två av de intervjuade barnen, Emil och Frida, har haft nationella prov. Emil har med nöd och näppe klarat sig, mest på grund av att ordförståelse inte är hans starka sida. Han får därför extra lästräning. Frida har klarat sig bra på proven.

Läsning, fosterföräldrar och familjehemssekreterare

Många av fosterföräldrarna som besvarat enkäten, 85 procent, anser inte att de behöver veta mer om barnens läsning, bara 11 procent skulle vilja veta mer. Dessutom anser 96 procent av dem att läsningens betydelse är mycket stor. De flesta fosterföräldrar anser alltså att läsning är mycket viktigt,

men att de inte behöver veta mer om barnets läskunnighet. De vill inte heller ha mer samarbete med skolan eftersom 74 procent av fosterföräldrarna anser att de har tillräckligt samarbete och endast 25 procent vill ha mer.

Nedanstående tabell visar hur intresserade familjehemssekreterarna är av fosterbarnens läsvanor, enligt fosterföräldrarna.

Tabell 6:1 Fråga 98: *Har familjehemssekreterare visat särskilt intresse för fosterbarnets läsvanor?*
Tabellen visar procentuell fördelning.

Svarsalternativ	Procentuell fördelning N=100
Mycket ofta	10
Ganska ofta	25
Ganska sällan	25
Mycket sällan	10
Aldrig	30
Total	100

Dessa svar kan jämföras med de svar familjehemssekreterarna ger på frågan hur ofta de diskuterar läsvanor med fosterföräldrar.

Tabell 6:2. Fråga 25: *Diskuterar Du placerade barns läskunnighet med fosterföräldrar?*
Tabellen visar procentuell fördelning.

Svarsalternativ	Procentuell fördelning N=41
Alltid	44
Oftast	29
Ibland	22
Sällan	5
Total	100

Svaren visar på motsägelser mellan fosterföräldrarnas och familjehemssekreterarnas uppfattningar.

Familjehemssekreterarna svarar också på frågan om de diskuterar placerade barns läskunnighet med skolpersonal.

Tabell 6:3. Fråga 24: *Diskuterar Du placerade barns läskunnighet med personal i skolan?*

Tabellen visar procentuell fördelning

Svarsalternativ	Procentuell fördelning N=41
Alltid	49
Oftast	22
Ibland	24
Sällan	5
Total	100

Dessutom har familjehemssekreterarna svarat på frågan om de diskuterar läskunnighet med de placerade barnen.

Tabell 6:4. Fråga 33: *När Du träffar placerade barn pratar ni om barnets läskunnighet?*

Tabellen visar procentuell fördelning

Svarsalternativ	Procentuell fördelning N=41
Alltid	5
Oftast	51
Ibland	42
Sällan	2
Total	100

66 procent av familjehemssekreterarna svarar också att de väldigt ofta frågar de placerade barnen om de läser böcker. 27 procent gör det ibland och 7 procent gör det väldigt sällan.

I intervjuerna ger barnen och lärarna en annan bild. Flera av lärarna har aldrig träffat barnens familjehemssekreterare. Av de intervjuade barnen svarar ett barn att hennes familjehemssekreterare frågar henne vilka böcker hon läser, eftersom hon redan vet att flickan kan läsa bra. Alla de andra barnen svarar att deras familjehemssekreterare aldrig frågar dem om läsning. Det är svårt att göra en jämförelse mellan enkätsvaren och intervjuerna eftersom de intervjuade barnen och lärarna är så få, men det finns en indikation på motsägelser i svaren.

Att fosterbarns läsvanor inte skiljer sig från andra barn anser 46 procent av familjehemssekreterarna medan 22 procent tror att det kan vara så, att placerade barn har andra läsvanor än andra barn. Nästan femton procent av familjehemssekreterarna

uttrycker att fosterbarnets läsvanor har samband med läsvanor i fosterhemmet.

Läsinlärning

Tre av de intervjuade lärarna arbetar med att lära barnen läsa. De övriga lärarna undervisar barn som redan hade fått grunder i läsning, när de kom till lärarens klass. Berits lärare, som undervisar en särklass, använder sig av ett individuellt arbetsschema i läs- och skrivträning som hon gör i ordning själv. Enligt läraren läser Berit flytande, vilket inte är fallet med alla de andra eleverna i gruppen. Om barnen inte kan läsa arbetar specialpedagogen enskilt med barnen och använder sig av lågstadiemetodik i läsning eller sammanljudning beroende på det individuella barnet. Cecilia, som går i andra klass, kunde enligt läraren läsa när hon kom till klassen. Läraren kontrollerar läskunnigheten genom ett test på en halvtimme. Gustavs lärare använder sig av ett lässchema, som hon arbetat fram själv och i vilket varje barn arbetar utifrån sin egen nivå. Andra skolor använder speciallärare för att testa elevernas läskunnighet, ibland en gång per termin.

Bänkbok och tyst läsning

I Anders klass ska alla eleverna läsa minst 40 minuter i veckan i bänkboken och det spelar ingen roll om de läser den i skolan eller hemma. Läraren beräknar att eleverna läser minst åtta till nio timmar i veckan, olika texter. Berit skulle gärna läsa lite mer än vad hon gör. Hon tycker att läsningen går bra, men hon tappar bort sig ibland och då får hon inte så mycket hjälp av fröken utan hon ska läsa om i stället. Enligt läraren tycker Berit om att läsa kapitelböcker. Dessutom tycker läraren, att Berit är bra på att ta instruktioner i geografi och historia och att hon sätter igång bra och använder sin läskunnighet också i dessa ämnen.

Av alla ämnen tycker Cecilia att det är roligast att läsa. Cecilias lärare anser att hon läser bra rent mekaniskt och det verkar som att hon arbetat mycket med svenskan i sin förra skola. Hon läser kapitelböcker och hon läser snabbt.

Även Doris läser tyst en halvtimme varje dag i en bänkbok, som hon lånar på biblioteket. Hon anser själv att hon är duktig i läsning.

Emil läser också tyst en bänkbok, som han lånar på skolbiblioteket. Han är något motsägelsefull i sina svar då han tycker att svenska är roligt, men

inte att det är roligt att läsa samtidigt som han säger att det är roligt att läsa bänkboken. Frida tycker att *"det är roligt att läsa"* och svenska är ett bra ämne. Fridas lärare berättar att hon läser oerhört mycket. Hon tar ofta en bok och sätter sig ner på rasten och läser.

Högläsning

I Anders klass läser de inte skönlitteratur högt utan andra ämnen, som geografi eller historia. Någon i klassen läser högt, innan de får stycket i hemläxa. Läraren är försiktig då han anser att vissa elever kan vara svaga i läsning och då måste man gå varligt fram. Han brukar därför fråga vem som vill läsa och till slut får alla tillfälle att läsa högt någon gång, vilket stärker självförtroendet. Cecilias lärare anser sig vara *"gammalmodig"* och läser igenom läxan högt i klassen då ord förklaras och läraren ber eleverna att sätta in orden i meningar och de får hitta synonymer. Läraren tycker det är viktigt att eleverna får läsa högt och vissa av dem tycker att det är väldigt roligt.

Doris klasslärare läser högt för eleverna varje dag. I Emils klass läser läraren faktatexter högt och i Fridas klass läser eleverna högt för varandra sådant som eleverna själva skrivit. Även i Gustavs klass läser barnen högt liksom läraren, som läser för eleverna varje dag.

Läsning i hemmet

Fosterföräldrarnas egna läsvanor

Fler kvinnor än män läser böcker enligt en rapport som SCB har publicerat. Andelen män mellan 16 och 84 år som aldrig läser böcker har ökat från 22 procent till 31 procent sedan början av 1980-talet. Andelen kvinnor som aldrig läser böcker har däremot minskat från 16,3 procent till 15,3 procent under samma tidsperiod (SCB, 2007). SCB:s resultat kan jämföras med hur mycket fosterföräldrarna i den här studien läser. Av fosterammorna är det 81 procent som läser väldigt ofta medan 18 procent av dem gör det väldigt sällan. En procent läser aldrig. Deras läsvanor kan jämföras med deras partners av vilka 39 procent läser väldigt ofta och 37 procent väldigt sällan. 8 procent läser aldrig böcker. Det är alltså stor skillnad på fosterammors och fosterpappors läsvanor.

Läsläxa

De flesta av de sju intervjuade barnen har någon form av läsläxa varje dag. Anders läser läxor i olika ämnen hemma under terminen varje kväll. Oftast har läraren gått igenom texten, innan eleverna får ta hem den och läsa igenom själva.

Berit läser högt för sina fosterföräldrar, när hon har läsläxa. Hon tycker att det hjälper, när hon gör det. Doris berättar om hemläxa i svenska då hon skriver ord, stavningsövningar och *"finn fem fel och sänt"*. Hon läser också själv men frågar ibland sin fostermamma om hon inte förstår. Hon uppmuntras av läraren att läsa en kvart om dagen.

Emil läser inte mycket hemma. Den enda läxa han har haft i perioder i 5:an är läsläxa på grund av svårigheter med läsning. Han tycker inte att det är roligt att läsa och läser helst läxan i skolan. Han har heller ingen som läser tillsammans med honom hemma.

Frida uppger att hon har läxa i engelska och glosor. Hon lärde sig läsa när hon var fyra år gammal genom att hennes mamma lärde henne bokstäverna. Dessutom hade hon en kontaktfamilj på helgerna, som läste för henne och som hjälpte henne att lära sig läsa.

Läsning av egna och lånade böcker

Enligt fosterföräldrarnas enkätsvar får många fosterbarn ofta böcker i present (84 procent). Anders får *"riktigt många"* böcker i julklapp, som han läser under sommarlovet. Berit läser inte så mycket hemma, även om hon får böcker i present men hennes lärare tror att hon läser böcker hemma. Cecilia säger att hon läser tjocka kapitelböcker.

Två av flickorna, Doris och Frida, läser ofta egna eller lånade böcker på fritiden. De får också böcker i present till namnsdagar, födelsedagar och till jul. Fridas pappa har givit henne *"kanske sex böcker"* medan hennes mamma inte ger henne böcker, utan Frida får låna av henne i stället, eftersom mamman har många böcker i sitt hem. Doris berättar också att hon köper böcker, när hon är i bokhandeln tillsammans med fostermamman, som betalar för böckerna. Enligt Gustav läser han hemma, både böcker som han får i present och som han köper själv för pengar han får av fosterföräldrarna.

Serietidningar

I enkäten svarar fosterföräldrarna att nästan hälften av fosterbarnen läser serietidningar ofta, och 32 procent gör det sällan. Familjehemssekreterarna svarar att nästan 30 procent av dem ofta brukar fråga fosterbarn om de läser serietidningar. Något fler, 32 procent, svarar att de sällan ställer den frågan. De flesta, drygt 36 procent, uppger att de frågar ibland. Ingen av de intervjuade barnen berättar att de tillfrågas om detta.

Ingen av de intervjuade barnen är stora slukare av serietidningar. Om Anders ska göra något särskilt på sommarlovet och har svårt att sova tycker han att det bra att läsa Bamse.

Berit, som är yngre än Anders, tycker definitivt att Bamse är barnsligt. Hon läser i stället Julatidningar, en tjejtidning om artister som hon tycker är kul. Det yngsta barnet, Cecilia, tycker mycket om att läsa Bamsetidningar och Tom och Jerry serier. Doris säger att hon inte är "så mycket för sånt" men hon kan tänka sig att läsa Kalle Anka, om hon ska läsa en serietidning. Frida tycker att Kalle Anka är barnsligt och läser i stället Bamse. Gustav läser inte serietidningar och det gör inte Emil heller.

Läsning med och för fosterföräldrar

Det är viktigt för barn att vuxna läser med och för dem för deras läs- och språkutveckling. Det är också viktigt att börja läsa tidigt för och med barn, när de är några månader gamla (Makin & Whitehead, 2004).

Fosterföräldrarna

Vad säger fosterföräldrarna i enkätsvaren om läsning för och med fosterbarnen?

Tabell 6:5. Fråga 87: *Läser Du för fosterbarnet?*
Tabellen visar procentuell fördelning.

Svarsalternativ	Procentuell fördelning N=100
Varje dag	17
Ofta	27
Ibland	28
Sällan	22
Aldrig	6
Total	100

Dessa svar kan jämföras med hur ofta fosterbarn läser för sina fosterföräldrar, enligt fosterföräldrarnas enkätsvar.

Tabell 6:6. Fråga 88: *Läser fosterbarnet för Dig?*
Tabellen visar procentuell fördelning

Svarsalternativ	Procentuell fördelning N=100
Varje dag	13
Ofta	33
Ibland	29
Sällan	18
Aldrig	7
Total	100

Vad läser fosterbarnen för fosterföräldrarna? Fosterföräldrarna svarar i kommentarer att 52 procent av fosterbarnen läser läxor för dem medan 13 procent läser böcker själva.

Fosterföräldrarna har också svarat på en fråga om hur mycket de läste tillsammans med sina egna barn. Svaren visar att de läste mer med sina egna barn när de var små än de gör med fosterbarn.

Familjehemssekreterarna

Familjehemssekreterarna anger att nästan 40 procent av dem väldigt ofta frågar fosterbarn om någon läser för dem i fosterhemmet. Lika många frågar ibland och 20 procent gör det sällan. Nästan hälften av de tillfrågade familjehemssekreterarna frågar ibland de placerade barnen, om de läser för någon i fosterhemmet och 46 procent frågar sällan. Inte något av de intervjuade barnen har tillfrågats om detta av sina familjehemssekreterare.

De placerade barnen träffar ju ibland sina föräldrar. Läser föräldrarna med och för barnen? 56 procent av familjehemssekreterarna anger att de sällan eller aldrig frågar om mamman läser för fosterbarnet medan 37 procent gör det ibland. 71 procent av familjehemssekreterarna svarar att de sällan eller aldrig frågar om pappan läser för fosterbarnet och 27 procent gör det ibland. Det är alltså inte många familjehemssekreterare som frågar mammorna om de läser för sina familjehemsplacerade barn, när de träffas. Ännu färre ställer frågan till papporna. Kan detta möjligen bero på att familjehemssekreterarna inte har kunskap om vikten av barns läsning med

föräldrar? Eller är det här ett område som aldrig har diskuterats inom socialtjänsten i samband med placering i fosterhem? Som tidigare nämnts har forskare hävdat att socialtjänsten inte tar tillräckligt med hänsyn till kunskaper som läsning under placering (Ward, 1995; Evans, 2000).

Läsförståelse

Det är viktigt att skilja på läsning och läsförståelse. Barn kan ibland läsa rent mekaniskt och också läsa bra men de förstår inte vad de har läst. För att uppnå läsförståelse sägs det att om barnet läser längre texter blir det som ett detektivarbete att tänka på om svaren finns i texten eller inom barnet själv. Eleven lär sig tänka inferensmässigt, dvs läser mellan raderna vilket en aktiv läsare gör. Då ställer läraren bara inferensfrågor för att se om eleven har förstått texten. När sedan eleven börjar fundera över innehållet i det den läser, utan att läraren ställer frågor om texten blir eleven en mer aktiv läsare. Då gör eleven själv inferenser av sig själv och bygger upp insikt om hur man läser aktivt (Franzén, 2001).

Det är viktigt med läsförståelsen för att eleven ska komma vidare. Anders lärare gör så, att han ger sina elever läsläxa på ett antal sidor i olika ämnen, som han sedan ställer frågor kring. På det sättet kan han kontrollera att de förstått vad de läst. De elever som läser rent tekniskt och behöver lära sig ordförståelse får gå ifrån lektioner för att få hjälp av specialläraren.

Berits lärare anser att hon läser flytande, men när hon ska svara på frågor om läsläxan tycker Berit att det är svårt.

Språkproblem kan också försvåra förståelsen av

det lästa eller av instruktioner. Cecilia har dessa svårigheter. Hon läser bra enligt läraren, men hon har ofta svårt att förstå lärarens instruktioner. Även om läraren repeterar förstår Cecilia ändå inte. Läraren brukar då använda ett mer tillrättalagt och enklare språk. Läraren anser att det blir svårt för henne, när de plockar ut enstaka ord i texten, som läraren vill att hon ska förklara. Läraren testar också om eleverna har förstått läsläxan genom att ge dem ett utdrag ur en bok.

Doris älskar att läsa och hon *"slukar"* kapitelböcker. Däremot har hon svårigheter när det gäller att hålla den 'röda tråden', som läraren kallar det. När hon ska berätta handlingen i en bok kan hon hoppa från det ena till det andra och hon är inte fokuserad. Hon har bra resultat i lästest, dvs mekanisk läsning går bra, men det blir problem för henne när hon ska plocka ut ett sammanhang i det hon har läst. Doris har en ADHD diagnos och hennes problem att strukturera kan ha samband med diagnosen. Enligt läraren klarar hon dock nationella tester i läsförståelse bra.

Emils lärare använder sig av tre olika nivåer för att arbeta med läsförståelse. Eftersom Emil har dålig läsförståelse hjälper läraren honom att leta fram fakta genom att markera var han ska leta. Därefter ställer hon frågor till honom om texten. På det sättet kan Emil lära sig söka i texten. Att lära sig förstå sammanhanget och hitta svaren på frågorna får han lära sig senare. Gustavs lärare berättar, att eleverna ibland tar med sig bänkboken hem för att göra en bokrecension, som de får redovisa i klassen. På det sättet kan läraren kontrollera om de förstått vad de läst. Gustav klarar detta, även om han ibland har svårigheter med stavningen.

VIKTIGA PERSONER

Många personer är viktiga för placerade barn, inte minst föräldrarna. Föräldrar har stor betydelse för barn även om de inte träffas ofta. Exempel på det finns i studien om de unga, brittiska framgångsrika personerna, som har lyckats väl i livet och som tidigare någon gång varit placerade. För dem hade det varit viktigt att en förälder intresserade sig för deras skolarbete, även om de inte träffats under lång tid (Martin & Jackson, 2002). Men det finns även andra personer som är viktiga för barnets utveckling och välbefinnande, som far- och morföräldrar liksom fosterföräldrar, familjehemssekreterare och lärare. För att ta reda på hur engagerade dessa olika personer är har frågor ställts både i enkäterna och i intervjuerna.

Föräldrar

Enligt fosterföräldrarnas enkätsvar fungerar kontakten med mammorna mycket bra för åtta procent och ganska bra för 20 procent av fosterföräldrarna. 25 procent tycker att kontakten är varken bra eller dålig medan 31 procent anser att den fungerar ganska eller mycket dåligt.

För 14 procent av fosterföräldrarna fungerar kontakten med papporna mycket eller ganska bra, för 25 procent fungerar den ganska eller mycket dåligt. Med mammor menas biologiska mödrar och med pappor biologiska fäder.

Av tabellerna framgår hur ofta mammor besöker barnet i förskolan/skolan och hur ofta fosterföräldrar tar kontakt med mammor för att prata om skolan.

Fosterföräldrarnas enkätsvar

Tabell 8:1. Fråga 107: *Besöker mamman någon gång barnet i förskolan/skolan?*

Tabellen visar procentuell fördelning.

Svarsalternativ	Procentuell fördelning N=100
Ibland	8
Sällan	12
Aldrig	50
Ingen kontakt	23
Ingen uppfattning	7
Total	100

Tabell 8:2. Fråga 108: *Har Du tagit kontakt med mamman för att prata om skolan?*

Tabellen visar procentuell fördelning.

Svarsalternativ	Procentuell fördelning N=100
Ofta	5
Ibland	21
Sällan	24
Aldrig	28
Ingen kontakt	15
Ingen uppfattning	7
Total	100

Det är få mammor (8 procent) som ibland besöker barnet i förskolan/skolan. Uppmuntras de inte att göra det av familjehemssekreterarna som ska stötta

och hjälpa föräldrarna när deras barn är placerade? Det händer också att föräldrarna bor långt bort från sitt fosterhemsplacerade barn och då kan det vara svårt att besöka skolan.

Av fostermammorna har en fjärdedel tagit kontakt ofta eller ibland för att prata med mammorna om skolan vilket är betydligt fler än som tar kontakt med papporna. En procent av fostermammorna har ofta tagit kontakt med pappor för att prata om skolan, 12 procent har gjort det ibland eller sällan och 26 procent aldrig. Det kan bero på att fler mammor än pappor har kontakt med sina barn.

Av papporna är det en procent som ofta besöker barnet i förskolan/skolan, 43 procent gör det aldrig och nästan 38 procent har ingen kontakt. Drygt fem procent av papporna är mycket intresserade av barnens skolresultat, 19 procent är varken intresserade eller ointresserade och nästan 35 procent är ganska eller mycket ointresserade. Att så få pappor kommer till skolan eller är intresserade av barnets skolgång kan ha olika orsaker. Det är inte ovanligt att pappor inte finns kvar i barnens liv av flera anledningar. Liksom när det gäller mammorna uppmuntras kanske inte papporna av familjehemssekreterarna att delta i barnets skolgång.

Ett trettiotal fosterföräldrar har i öppet enkätsvar kommenterat de placerade barnens kontakt med mammorna och papporna. En fjärdedel av de barnen har bra kontakt med mamma och 13 procent har dålig kontakt. Nästan 27 procent har ingen kontakt, 23 procent har en sjuk mamma och nästan 17 procent har en avliden mamma.

Beträffande papporna har drygt 13 procent av barnen bra kontakt med papporna och lika många har dålig kontakt. 41 procent av barnen har ingen kontakt eller en frånvarande pappa, 10 procent har en sjuk pappa och nästan 21 procent av fäderna har avlidit.

Familjehemssekreterarnas enkätsvar

Tabell 8:3. Fråga 19: *Vid möten i förskolan/skolan brukar barnets mamma delta?*

Tabellen visar procentuell fördelning

Svarsalternativ	Procentuell fördelning N=41
Oftast	2
Ibland	42
Sällan	49
Aldrig	7
Total	100

Tabell 8:4. Fråga 30: *Diskuterar Du placerade barns skolgång med barnets mamma?*

Tabellen visar procentuell fördelning

Svarsalternativ	Procentuell fördelning N=41
Alltid	25
Oftast	46
Ibland	25
Sällan	2
Ingen uppfattning	2
Total	100

Som framgår av tabellerna har fosterföräldrar och familjehemssekreterare olika uppfattningar om hur ofta mammorna kommer till skolan. Många fler familjehemssekreterare (42 procent) anser att de gör det ibland men bara 8 procent av fosterföräldrarna har gett liknande svar.

Det är också många familjehemssekreterare som alltid eller oftast tar kontakt med mammorna för att prata om barnets skolgång (71 procent). Av fosterföräldrarna tar 26 procent kontakt ofta/ibland.

När det gäller papporna säger 46 procent av familjehemssekreterarna att de alltid eller oftast diskuterar barnets skolgång med dem.

De intervjuade barnen

Flera av de intervjuade barnen har inte mycket kontakt med sina föräldrar. Anders har ingen kontakt alls med sin pappa och verkar inte ha mycket kontakt med sin mamma heller. Hon kommer aldrig till skolan. Anders lärare vet ingenting om hans biologiska föräldrar och de har aldrig visat något intresse för hans skola. Berit träffar sin mamma ibland men har inte träffat sin pappa på *"jättemånga"*. Mamman kommer aldrig till skolan och hon frågar inte heller Berit om hennes skolarbete. Hennes lärare har inte träffat Berits föräldrar och de har ingen kontakt med skolan. Cecilia träffar sin mamma ibland och hon är *"bara lite intresserad"* av skolarbetet. Emils mamma är inte särskilt intresserad av hans skola och hon kommer inte på skolavslutningar. Emils lärare vet inte vem hans mamma är, och hon har aldrig varit till skolan och inte heller tagit kontakt med läraren.

Det två flickorna Doris och Frida har föräldrar, som intresserar sig för skolan. De är också båda två duktiga i läsning. Doris pappa brukar ringa till fosterhemmet ibland och fråga hur det går i skolan och han frågar också när Doris är på besök hos honom. Han har besökt skolan någon gång men har inte varit med på någon skolavslutning eller deltagit i någon social kväll i skolan. Modern kommer både till sociala kvällar och till skolavslutningar.

Frida träffar båda föräldrarna regelbundet. Modern kommer enligt läraren till de flesta möten i skolan men det gör inte fadern. Han kommer dock alltid till skolavslutningarna och Frida verkar stolt över det och det betyder mycket att han gör det. Hon tycker också att det är kul att han bryr sig så mycket om hennes skola, vilket hon känner att han gör. Fadern tycker också att det är viktigt med skolan och är intresserad, men han får inte veta tillräckligt mycket om hur det går för Frida enligt henne själv. Hon säger: *"Han vill ju veta hur det går för mig på proven och så där också, han får ju inte ens veta sånt"*.

Fosterföräldrar

De intervjuade barnen

Fosterföräldrarna är naturligtvis viktiga personer i de placerade barnens liv. Att få stöd av fosterföräldrar kan medföra att det går bättre i skolarbetet.

Anders får alltid mycket stöd av sina fosterföräldrar och de är intresserade av hur det går i skolan för honom.

Berits fostermamma kommer till utvecklingssamtalen och båda fosterföräldrarna kommer till föräldramöten och på sociala evenemang.

Cecilia tror inte att fosterföräldrarna är intresserade av hur det går i skolan för henne. Men hon tror att de vill, att det ska gå bra för henne i skolan. Hennes lärare anser, att hon har mer kontakt med Cecilias fosterföräldrar än med andra barns föräldrar, för att det ska bli så bra som möjligt. Det är mest fostermamman som kommer till skolan men båda fosterföräldrarna kommer till utvecklingssamtal och till olika tillställningar i skolan.

Doris fostermamma är mycket intresserad av hur det går för henne i skolan, säger Doris som en självklarhet. Läraren bekräftar att fostermamman är mycket intresserad av Doris skolgång och hon har mer kontakt med Doris fostermamma än med andra föräldrar, men det beror inte på att Doris är placerad utan på att hon är ett barn med särskilda behov.

Emil berättar att hans fostermamma alltid är med på utvecklingssamtal men aldrig fosterpappan. Hans lärare undrar om Emil får tillräckligt med stöd i fosterhemmet.

Fridas fosterföräldrar pratar aldrig om skolan och frågar inte heller hur det går för henne säger hon själv. Hon tror inte heller att de är så intresserade av hur det går för henne, vilket hon säger med liten röst och verkar dessutom lite ledsen. Fosterpappan har aldrig varit i skolan och inte heller kommit på någon skolavslutning. Enligt Fridas lärare har hon ett nära och bra samarbete med fostermamman, som hjälper Frida med skolarbetet och läxorna. Eftersom fostermamman vet att det går bra för Frida diskuterar inte läraren skolresultat och läsvanor med fostermamman.

Gustavs fosterföräldrar dyker ofta upp i skolan, antingen båda två tillsammans eller en av dem, för att hämta Gustav. Då brukar läraren och fosterföräldrarna ha samtal om det behövs. Till utvecklingssamtalen två gånger per termin kommer alltid båda fosterföräldrarna.

Mor- och farföräldrar och andra släktingar

Mormor och farmor kan vara viktiga personer under barndomen, särskilt för placerade barn. De blir bestående kontakter för barnen och kan även bli ett skydd för dem (Andersson, 2008).

De intervjuade barnen

Anders mormor och morfar träffar han oftare än mamman. De frågar honom hur det går i skolan men de har inte varit där, vilket läraren bekräftar. Berits fostermormor och fostermorfar (fostermammans föräldrar) kommer inte till skolan, men de frågar hur det går. Och Berit brukar visa dem sådant som hon gjort i skolan, vilket morföräldrarna tycker är roligt att se. Hon har inga farföräldrar men en faster och farbror, som inte heller varit till skolan. Läraren säger att inga släktingar har visat något intresse för skolan. Cecilia har inga mor- och farföräldrar kvar i livet och inga andra släktingar har visat något intresse för hennes skolarbete. Doris har farföräldrar i ett annat land, så de kan inte komma till skolan. Mormor och morfar brukar inte fråga så mycket om skolarbetet, men de deltar ofta i familjekvällar och kommer på skolavslutningar. De pratar inte om skolresultat och läsning utan det är helt sociala tillfällen. Emil har flera mostrar som han träffar, men de frågar aldrig hur det går i skolan. Läraren bekräftar att inga släktingar besökt skolan. Fridas morföräldrar bor för långt bort för att de ska kunna delta i skolavslutningar men de är ibland intresserade av hennes skolarbete. Farföräldrarna träffar hon aldrig. Ingen av Gustavs släktingar har hört av sig till läraren för att ta reda på hur det går för honom i skolan.

Lärare

De intervjuade barnen

Anders tycker väldigt mycket om sin lärare, som han tycker är intresserad av hur det går för honom i skolan och han är en bra lärare. Men Anders har inte funderat över vilka förväntningar läraren har på hans skolresultat. Resultaten har förbättrats genom att läraren har arbetat med Anders motivation och arbetskapacitet. Anders har också ett försprång framför andra barn genom att han är duktig idrottskille. Då får man hög status och ligger bra till i klassen. Ibland har Anders varit stökig men han och läraren fungerar bra tillsammans så det har gått bra ändå.

Berit är även hon positivt inställd till sin lärare. Hon beskrivs som mycket tyst av sin lärare och därmed lite svår att avläsa och läraren vet inte riktigt vad hennes tystnad beror på. Det kan vara dåligt självförtroende, men samtidigt arbetar Berit mycket ambitiöst och bra. Hon tycker om att jobba i skolan och är en duktig elev. Cecilia tycker också om sin lärare. Läraren beskriver Cecilias styrka som att hon har humor, ett gott hjärta och stor kunskapsnyfikenhet. Dessutom skulle läraren gärna vilja se Cecilia glad, men hon tror att Cecilia inte fått lära sig att vara det. Kunskapsmässigt är läsningen Cecilias styrka. Hon har en svaghet i att hon har svårt att vara med andra barn. Läraren anser att det är rörigt kring Cecilia, därför att det är så många människor inblandade i hennes liv. Läraren undrar var hon egentligen ska vara, eftersom hon har både fosterfamilj och kontaktfamilj och dessutom två kontaktpersoner på fritids. Hon tror inte heller att Cecilia har förstått varför hon inte får bo hos mamma.

Doris lärare är bra säger hon, med lite tvekan i rösten. Hon beskriver också sin assistent och varför hon har en sådan. Både hennes lärare och hennes assistent är intresserade av hur det går för henne i skolan. Det säger hon med stor övertygelse. Läraren bekräftar att det går bättre och bättre för Doris i alla ämnen. Men det finns vissa sociala problem kring Doris och det bidrar till att läraren och fostermamman har tät kontakt.

Emil gillar också sin lärare och tycker att hon är ganska bra. Hans assistent är väldigt bra tycker han. Emil uttrycker sällan några känslor och läraren undrar om han en dag kommer att explodera då undertryckta känslor kommer upp till ytan eller om han kommer att bli deprimerad.

Frida är inte helt säker på hur det går för henne i skolan men proven har gått bra. Hon har stora krav på sig själv och samtidigt svårt att tro på sig själv. Läraren uttrycker att Frida är mycket intelligent och att det går bra för henne. En svårighet har varit att hon ofta vill bestämma själv och därmed kommit på kant med sina kamrater i skolan. Därför har Frida en assistent under vissa perioder under skoldagen, men hon har under det senaste året utvecklat mer empati och det går bättre med kamraterna.

Gustavs lärare har enbart positiva omdömen om honom. Han har en vilja att lära, är väldigt ambi-

tiös och vill ta hem läxor och arbeta hårt och han är mycket studiemotiverad och vill studera vidare efter skolan. Gustav har gått om en klass och han ville därför gå vidare till en högre klass. Läraren gav honom material i matematik, svenska och engelska för det året han ville hoppa över och då insåg han att det var för svårt för honom. På det viset fick han själv bestämma hur han skulle göra. Läraren tycker att det var en bra insikt för honom i stället för att säga till honom att det inte skulle gå. Hon vill bespara honom misslyckanden. Gustavs styrka är att han försöker läsa även om texten ibland är svår för honom. Dessutom tycker läraren att han är en väldigt trevlig person och han har bra kontakt och umgänge med sina kamrater.

Familjehemssekreterare

Enligt Socialtjänstlagen Kap 6 § 8 ska alla barns placeringar övervägas varje halvår, vilket innebär att familjehemssekreteraren ska träffa barnet minst två gånger per år. Enkätsvaren visar att 68 procent av familjehemssekreterarna träffar barnen två till fyra gånger per år och kontakten upplevs som positiv av de flesta (71 procent). Samtalsämnena är till stor del skola, fritidssysselsättning, hur barnen uppfattar situationen i fosterhemmet och hur det

fungerar under umgängen med föräldrarna (93 procent).

De intervjuade barnen

De intervjuade barnen träffar sina familjehemssekreterare ganska sällan. Anders vet inte hur ofta han träffar sin familjehemssekreterare, som frågar om skolan men inte om läsning.

Berit tycker att hennes familjehemssekreterare är OK men hon träffar henne inte så ofta. Hon frågar inte om skola eller läsning. Cecilia säger att hon nästan aldrig träffar sin familjehemssekreterare, och att hon ställer frågor om skolan men aldrig om läsning. Doris däremot tycker om sin familjehemssekreterare och hon ställer bra frågor om skolan men inte om läsning, därför att hon vet att Doris är duktig i läsning. Hon frågar i stället vilka böcker Doris läser. Emil blir mest förvirrad över frågan om han träffar sin familjehemssekreterare. Han vet inte alls vem det är. Frida har ingen positiv inställning till sin familjehemssekreterare. *"Den som jag hade förut var bättre."* Han frågar ibland om skolan men aldrig om läsning. Gustavs familjehemssekreterare träffar han inte så ofta, men när de träffas pratar de om skolan men aldrig om läsning.

SAMMANFATTANDE KOMMENTARER

Många fosterföräldrar och familjehemssekreterare har kommit till tals genom enkäter och sju barn och deras lärare genom intervjuer i den här studien. Hur är det med läsningen och vad anser lärarna om de placerade barnens framgång i skolan? Vilka förväntningar har fosterföräldrar, familjehemssekreterare, föräldrar, lärare och andra på dessa barns skolresultat? Men framför allt, vad säger barnen? Det har framhållits att barn sällan deltar i studier om placerade barns skolgång (Borland et al, 1998). Därför har det varit särskilt viktigt att barnen har fått göra sina röster hörda i den här studien även om de är få.

Läsningens roll

Det är inte många fosterföräldrar (11 procent) som vill veta mer om fosterbarnets läsning och de flesta anser att läsning är viktigt. Det kan tyckas positivt att så många fosterföräldrar anser att de vet allt om fosterbarnets läsning men det framgår inte *hur* bra fosterbarnen, som ingår i enkätstudien, läser. I en undersökning om läskunnighet och läsvanor hos 10-åringar har det visat sig att om föräldrar har en mycket positiv attityd till läsning får barn ett högt läsprovsresultat (PIRLS, 2007).

Vad säger familjehemssekreterarna om fosterbarns läsvanor och läskunnighet? 65 procent av fosterföräldrarna uppger att familjehemssekreterarna sällan diskuterar placerade barns läsvanor med dem medan 73 procent av familjehemssekreterarna uppger att de alltid eller oftast diskuterar läsvanor och läskunnighet med fosterföräldrarna. Här finns en skillnad i vad fosterföräldrar (65 procent diskuterar sällan) och familjehemssekreterare (73 procent diskuterar alltid/oftast) svarar och därmed en motsägelse i svaren. Om det skiljer så mycket i svaren mellan vad fosterföräldrarna uppger och vad familjehemssekreterarna svarar kan frågan ställas om familjehemssekreterarna verkligen är intresserade av läsvanor och ställer frågor om det i den utsträckning som de uppgett. Det kan möjligen också finnas en skillnad i förståelsen av begreppet "läsvanor".

Mer än hälften av familjehemssekreterarna har också svarat att de alltid eller oftast diskuterar läsvanor med de placerade barnen, men bara ett av de

intervjuade barnen uppger att hennes familjehemssekreterare pratar med henne om det.

Läsning med föräldrar

Även om inte barn bor tillsammans med sina föräldrar träffar flera barn sina föräldrar. Då finns det möjlighet för mamma och/eller pappa att läsa för barnet. 36 procent av familjehemssekreterarna uppger att de ibland frågar barnet om mamma läser för honom/henne och 27 procent om pappa läser, men det framgår inte hur många föräldrar som i själva verket läser för barnen.

Av de intervjuade barnen har några av dem kontakt med sina föräldrar. Doris och Frida har båda föräldrar som intresserar sig för hur det går i skolan och uppmuntrar till läsning. De har god kontakt med både sina mammor och pappor och båda flickorna läser mycket.

Ökad kunskap om betydelsen av läsning

Även fosterföräldrars uppfattning om läsning är betydelsefull för placerade barn. I studier har framkommit att placerade barn klarar sig bättre i skolan om fosterföräldrar värderar skolutbildning och det i sin tur kan vara en skyddsfaktor för barnet (Gilligan, 2001). Finns det böcker i fosterhemmet? Läser både fostermammor och fosterpappor? Vad läser de? Vilken inställning har de till läsning? Hur uppmuntrar de fosterbarn i skolarbetet och hur tar de reda på hur det verkligen går i läsning?

Inställningen till den egna skolgången liksom egna läsvanor bör alltid ingå i den djupintervju som görs med blivande fosterföräldrar. Vid rekryteringen ska krav ställas på fosterföräldrarna att de måste följa barnets läsutveckling noga genom att läsa läxor med barnet regelbundet, låta barnet läsa högt och också själva läsa för barnet. Om fosterbarnet visar att det finns problem med läsningen ska båda fosterföräldrarna ta kontakt med barnets lärare och diskutera vad som kan göras för att hjälpa barnet. Här har skolan också en viktig uppgift genom att ge ordentliga besked till fosterföräldrar, som efterfrågar hur det går i läsning. I det här sammanhanget är det också viktigt att betona skillnaden mellan läsning och läsförståelse. Det har hänt att fosterbarn gått upp till fem år i skolan, haft nationella

prov och att det trots allt visar sig att läsförståelsen inte finns. Familjehemssekreterarna har också en uppgift att följa upp med fosterföräldrarna vid alla hembesök hur det går för fosterbarnet i läsning och skolgång. Dessutom ska familjehemssekreterarna ha regelbunden kontakt med fosterbarnets lärare för att följa barnets utveckling.

Det är också viktigt att familjehemssekreterarna får ökad kunskap om betydelsen av läsning.

Det är anmärkningsvärt att endast få familjehemssekreterare (7 procent) anser att läsvanor, läsning och böcker är viktigt för placerade barn.

Skolans betydelse

Lärare

Som framhållits tidigare finns det ett barn i varje skolklass som *"har det så svårt att samhället någon gång under uppväxttiden övertar föräldrarnas ansvar"* (DN 070109). Det uttalandet stämmer inte med vad flera av de intervjuade lärarna säger. Under en lång yrkesverksamhet som lärare har de inte haft många fosterbarn i någon klass. Exempelvis har en lärare arbetat i 35 år och hon har aldrig tidigare haft någon elev placerad i en fosterfamilj, utan den elev som intervjuades var det första fosterbarnet hon hade haft i en klass. Det kan vara så att fosterföräldrar aldrig berättar för lärarna att barnet inte är deras och att de är fosterföräldrar utan de kallar sig "föräldrar", vilket lärarna inte har haft någon anledning att ifrågasätta. Samtidigt är det positivt att placerade barn inte särbehandlas i klassen, men de kan ha behov av mer stöd än andra barn.

Några av de intervjuade lärarna är medvetna om vad det innebär att ha placerade elever och anser att fosterbarn kan ha kunskapsluckor, förmodligen därför att de har flyttat runt och därmed fått sämre skolresultat. En lärare kände till placeringen och han tycker att det märktes på elevens beteende att han var placerad. Eleven behövde väldigt mycket stöd och läraren drar slutsatsen att det beror på att eleven är placerad. Allt detta ger argument för mera kontakter mellan socialtjänst, skola och fosterföräldrar.

Familjehemssekreterare

Fler familjehemssekreterare diskuterar fosterbarns skolgång med fosterföräldrar än med skolpersonal. Dessutom har nästan hälften av familjehemssekreterarna ganska sällan kontakt med skolan.

Hur diskuterar familjehemssekreterare med skolpersonal, om de inte har kontakt med dem? Och varför diskuterar familjehemssekreterare skolgång oftare med fosterföräldrar än med skolpersonal och fosterbarn? Framför allt bör barnen tillfrågas om deras skolgång, om ett barnperspektiv ska upprätthållas. Det bör kompletteras med diskussion med skolpersonal, eftersom läraren bör veta mer om hur det går för barnet än någon annan. Det är viktigt för socialtjänsten att veta hur barnet ligger till i läsning i de åldrar som ingår i den här studien. Barnets kognitiva utveckling är lika viktig som den känslomässiga.

Föräldrar

De biologiska föräldrarna finns med i liten utsträckning i de placerade barnens liv och skolgång enligt fosterföräldrarnas enkätsvar. Mödrarna deltar i något större utsträckning än fäderna. Få mödrar (8 procent) besöker ibland skolan, samma antal mödrar är mycket intresserade av barnens skolresultat. Hälften av mödrarna besöker aldrig skolan. Av fäderna är 5 procent mycket intresserade av barnens skolgång men bara en procent av dem besöker skolan ibland.

Familjehemssekreterarna svarar att drygt hälften av mammorna sällan eller aldrig deltar i möten i skolan, vilket överensstämmer med fosterföräldrarnas svar. Av papporna är det tre fjärdedelar som sällan eller aldrig deltar i skolmöten. Däremot uppger många familjehemssekreterare (71 procent) att de alltid eller oftast diskuterar skolgång med mammor. Inte lika många (46 procent) diskuterar med pappor.

Studien visar alltså att föräldrarnas medverkan i barnens skolgång är väldigt liten, vilket inte är tillfredsställande. Mammor och pappor måste delta mer därför att det kan ha stor inverkan på barnens kognitiva utveckling (Goldman, 2005). Det innebär att familjehemssekreterare bör hitta nya metoder för arbetet med de biologiska föräldrarna. De måste involvera både mammor och pappor i högre utsträckning, se till att de får delta i skolmöten och också uppmuntra föräldrarna att prata med sina barn om vikten av skolarbete och läsning. Det behövs ett bättre och tätare samarbete mellan familjehemssekreterare och lärare för att hitta metoder för att få föräldrarna att delta mer i skolarbetet. Eftersom så få pappor deltar i de placerade

barnens liv måste socialtjänsten arbeta vidare för att få med så många pappor som möjligt, samtidigt som arbetet med mammorna fortsätter. Det är naturligtvis inte bra för placerade barns utveckling att, som i den här studien, bara fem procent av papporna och åtta procent av mammorna är mycket intresserade av sina barns skolgång.

Datorer och bibliotek

Datoranvändning i skolan och i hemmet

Det finns idag datorer i skolorna och även i stor utsträckning i hemmen. I en studie påpekas att med införandet av datorer har eleverna själva fått stor möjlighet att kontrollera informationsflödet och därmed måste lärarna ge upp en del av kontrollen över eleverna. Det innebär att eleven blir en mer aktiv deltagare i sin egen inläring. En annan förändring som sker är att eleven/barnet inte slutar lära sig, när läroplanen har genomgått. I stället lär sig barn att fortsätta med inläringen även efter skolans slut (Somekh, 2000). Att använda datorn kan hjälpa barn som av olika anledningar har halkat efter i inlärningsprocessen eftersom datoranvändning inte baseras på barnets förmåga, bakgrund eller föräldrasituation. Barn som har svårt med skrivning och stavning upplever att de genom att använda datorer kan producera samma slags arbete som sina kamrater och det i sin tur kan stärka deras självförtroende (Education Matters, 2003).

Enligt fosterföräldrarnas enkätsvar har så gott som alla fosterbarn tillgång till dator i fosterhemmet och några har också egen dator. En del barn använder datorn varje dag, andra flera gånger i veckan för att spela spel, men inte för att leta information eller för pedagogiska aktiviteter.

Av de sju intervjuade barnen använder tre barn datorn i skolan både för att leta information, skriva berättelser och för att använda särskilda program som hjälpmedel. Det skulle kunna betyda att dessa tre barns läskunnighet underlättas av datoranvändning. Däremot skulle Emil, som har stora svårigheter i läsning och skrivning, behöva ett pedagogiskt dataprogram, men läraren förklarar att det ligger utanför skolans budget.

Bibliotek

Bibliotek är viktiga för alla barn. Även små barn bör besöka bibliotek ofta därför att det är ett av de bästa sätten för dem att utveckla deras språk- och

läsvanor och läskunnighet (Makin & Whitehead, 2004). Det finns flera studier som visar hur viktigt det är att fosterföräldrar läser för barn både för att stärka närheten till varandra och för att utveckla barnens "literacy" (Jackson, 2001). På biblioteken finns böcker att låna som bidrar till att barn kan förbättra sin läsning och också lära sig samtidigt som det ska vara en glädje att läsa och "*gömma och glömma sig*" i andra världar än den egna. Det kan vara särskilt viktigt för placerade barn att läsa om andra barn som har liknande upplevelser för att veta att barnet inte är ensamt om sin situation. Bibliotek rymmer även vårt kulturarv, en annan viktig aspekt.

Även fosterföräldrars lånevanor är av intresse eftersom föräldrars läsande påverkar barn och det finns studier som visar att fler flickor än pojkar läser böcker, oavsett ålder eller social bakgrund (Johnson-Smaragdi & Jönsson, 2002). Enligt enkätsvaren lånar fler fostermammor (36 procent) än fosterpappor (15 procent) ofta på bibliotek och det kan påverka flickor och pojkar till olika beteenden. Många fler fostermammor (81 procent) än fosterpappor (39 procent) läser böcker ofta.

Förväntningar och framtid

Som nämndes inledningsvis har brittisk forskning visat att det kan finnas lägre förväntningar på placerade barns skolresultat än på andra barns (Fletcher-Campbell, 2001; Harker et al, 2004). I en svensk avhandling framgår att faktorer som tillhörighet och omgivningens förväntningar har en stark inverkan på motivation och studieresultat (Ingestad, 2006). Den här studien visar att 61 procent av fostermammorna har mycket eller ganska höga förväntningar på fosterbarnets skolgång men att deras partners inte har lika höga förväntningar (45 procent).

Det är inte lika många familjehemssekreterare som förväntar sig höga prestationer, bara 17 procent. Största delen av dem, 71 procent, förväntar sig varken höga eller låga prestationer. I kommentarer har många familjehemssekreterare angivit att de utgår från att det placerade barnet presterar utifrån sina egna förutsättningar. Det finns inte några högre förväntningar bland familjehemssekreterare att fosterbarn ska gå vidare till universitetsstudier, bara 7 procent har alltid sådana förväntningar medan den största andelen av dem förväntar sig det ibland.

Bara 10 procent av familjehemssekreterarna anser i kommentarer att skolsituationen ska vara i fokus och endast 7 procent tycker att läsvanor, läsning och böcker är viktigt. Det kan jämföras med att de flesta familjehemssekreterare svarar att de alltid/oftast (56 procent) eller ibland (42 procent) diskuterar läskunnighet med placerade barn. Och 49 procent av dem svarar att de alltid diskuterar läskunnighet med skolpersonal. Här finns stora motsägelser i svaren.

Det finns alltså betydande och anmärkningsvärda skillnader mellan fosterföräldrar och familjehemssekreterare i förväntningar på placerade barns skolresultat och i vilken utsträckning barnen ska lyckas bra i framtiden och vilken roll skolan spelar. Vad baserar familjehemssekreterarna sina låga förväntningar på? Har familjehemssekreterare fördomar om placerade barn att de inte kan prestera lika bra som andra icke-placerade barn? Kan det vara så, att familjehemssekreterare har sämre kunskaper om de placerade barnens skola och skolresultat än fosterföräldrarna och därmed har lägre förväntningar? Befinner de sig för långt bort från fosterbarnens vardagliga liv? Eller är det möjligen så, att fosterföräldrar och familjehemssekreterare tolkar begreppet 'förväntningar' på olika sätt? Alla dessa frågor behöver belysas i framtida forskning.

Det finns forskning som hävdar att socialarbetare har långt ifrån realistiska förväntningar på barns utveckling i skolan, baserade på dåliga kunskaper om åldersrelaterad utveckling (Francis, 2000). Det har argumenterats att detta synsätt kan bidra till att socialarbetare inte prioriterar placerade barns utbildningsbehov eftersom socialarbetarna utgår från att placerade barns skolresultat är desamma som deras kamraters (Jackson och Sachdev, 2001). Barn som placeras kommer ofta från en lägre social grupp än andra barn. I en nyligen publicerad rapport framgår att placerade barn ofta kommer från familjer där modern är ensamstående och lever på socialbidrag (Vinnerljung, 2006). Det sociala arvet kan också spela en roll och familjehemssekreterarna förväntar sig inte mer av barnen än av de biologiska föräldrarna, som inte klarar av att ta hand om sina egna barn. Det skulle kunna betyda att det finns en prognostisk effekt av de förväntningar som familjehemssekreterarna har.

Eftersom det finns stora skillnader mellan fosterföräldrarnas och familjehemssekreterarnas förvänt-

ningar bör familjehemssekreterarna ha utbildning tillsammans med fosterföräldrar och skolpersonal om skolans arbete och vikten av skolgången. På det sättet skulle familjehemssekreterare få bättre kunskaper och kunna göra andra bedömningar.

Könsroller

Den här studien visar en övervikt av kvinnor runt de placerade barnen. Det är fostermammor som i största utsträckning har besvarat enkäterna och många har också svarat för sina partners.

Kontakterna med skolan sköts av fostermammor i större utsträckning än av fosterpappor. Fostermammor läser mer böcker än fosterpappor och fler fostermammor lånar på bibliotek.

Deras läsvanor liknar dem som SCB visar i undersökning om hela svenska folkets läsvanor, i vilken kvinnor i alla åldrar läser mer än män (SCB, 2007). Könsfördelningen i den här rapporten överensstämmer också med annan forskning. Höjer och Nordenfors (2006 s. 133), har funnit att fostermödrar beskrivs som "supermorsor" med det övergripande ansvaret i familjen, medan fosterpappor beskrivs som "bakgrundsfarsor", som går in när det behövs.

Även bland familjehemssekreterarna i studien är de allra flesta kvinnor, 93 procent. Det överensstämmer bra med könsfördelningen inom socialarbetarkåren i Sverige. År 2004 fanns 10 600 socialsekreterare, varav 80 procent kvinnor (Arbetsmiljöverket, 2008).

Även bland de sju intervjuade lärarna är de flesta kvinnor. Det fanns totalt 88 000 grundskolelärare, varav 67 100 kvinnor år 2007 (SCB Pressmeddelande 2008).

Sverige anses vara ett av de mest jämställda länderna i världen och ändå framgår det att det är mest kvinnor som är aktiva runt de placerade barn som ingår i den här studien. Vad innebär det för barnen att de har mest kontakt med kvinnor i sina liv, både i hemmet och i skolan. Vilken självbild får pojkarna? Hur påverkas deras läsvanor av att det är fostermammor som läser mest? Gör det att placerade pojkar läser mindre eftersom barn har föräldrar av samma kön som förebilder och fosterpappor läser mindre än fostermammor? Den här situationen kan gälla alla barn men mot bakgrund av forskning som visar att placerade barn ofta har sämre skolresultat än andra barn behöver de större

möjligheter att utveckla sina läsvanor för att klara sig bättre i skolan.

Det har konstaterats att flickor läser mer än pojkar, oavsett vilken social bakgrund de har. Det framhålls också att attityderna till läsning måste ändras eftersom läsning framstår som *"något femint och närmast omanligt"* (Johnsson-Smaragdi och Jönsson, 2002, s 26). Att det finns skillnader mellan kvinnor och män när det gäller läsning är väl känt, men konsekvenserna är mindre utforskade (Höglund och Wahlström, 2007). I en undersökning i England av 8 000 barn i grundskolan framgår att det är mest mammor som uppmuntrar till läsning. Mer än 80 procent av barnen rapporterar också att det var deras mammor som hade lärt dem att läsa (Clark och Foster, 2005). Flera initiativ har nu tagits i England för att uppmuntra fäder att läsa för och med sina barn. Forskning visar också att om fäder är involverade i barns skolgång kan det ha stor betydelse för barnens resultat i skolan. Effekterna finns där även om inte barnen bor tillsammans med sina fäder och oberoende av mödrarnas involvering i barnen (Goldman, 2005).

Samarbete över gränserna

För att förbättra fosterbarns livschanser bör det finnas tätare och bättre samarbete mellan socialtjänst, skola och fosterföräldrar.

Många kommuner arbetar med BBiC (Barns Behov i Centrum), en ny metod i vilket ett barnperspektiv ska vara det överordnade. Därmed kommer skolan att involveras mer genom att barnets lärare ska fylla i ett konsultationsdokument om hur barnet presterar i skolan i de olika ämnena men också om hur elevens relationer ser ut till olika personer i skolan liksom om barnet har särskilt stöd. Genom att använda konsultationsdokument kommer familjehemssekreterare att få mer kunskap om placerade barns skolprestationer. Det är emellertid inte tillräckligt med formalia utan alla familjehemssekreterare måste också vara lyhörda och ta personlig kontakt med barnets lärare om det visar sig att det går dåligt för barnet på något sätt. Det ska också vara ett tätt samarbete mellan familjehemssekreterarna, fosterföräldrarna och lärarna, ett samarbete som kan formaliseras genom att politiker och tjänstemän högre upp i socialförvaltningens hierarki fattar beslut om hur ett sådant samarbete

ska se ut.

En liten andel av familjehemssekreterarna i den här studien, 15 procent, tar kontakt med skolan inför ett övervägande. Det är alldeles för få med tanke på hur viktigt det är med läsning och skolresultat (Harker et al, 2004).

När ett barn placeras i ett fosterhem i en annan kommun och börjar i en ny skola borde det vara självklart att den placerande kommunens familjehemssekreterare tar kontakt med skolan och ordnar möte för information om barnet. Lärare i studien påpekar att de inte vet mycket om barnets bakgrund och tidigare upplevelser. Flera av dem skulle gärna ha mer samarbete med socialtjänsten om de placerade barnen. Särskilt när barnet just har kommit till klassen skulle lärarna vilja ha mer samarbete mellan socialtjänst, skola och fosterföräldrar. Lärarna uttrycker behov av att veta mer om barnet, om vad de skulle behöva tänka på beroende på vad barnet har varit med om, vilken bakgrund det har. De är också intresserade av nya metoder för samarbete.

Slutsatser

Inom socialt arbete ska familjehemsvård ägna sig åt de barn som varit mer utsatta än andra barn och som därför behöver särskilt mycket kärlek, omvårdnad, stöttning och vägledning både i hemmet och i skolan. Det borde vara en självklarhet att dessa barn prioriteras och att de får så mycket som möjligt av resurserna i kommunerna. Så är dock inte fallet. Familjehemsvården har kritiserats av Riksdagsrevisorerna (Rapport 2001/02:16) och det finns mycket som skulle behöva göras bättre. Även om det är så att fosterföräldrar och socialsekreterare gör sitt allra bästa för att förbättra livet för placerade barn, behövs också mer engagerade politiker på alla nivåer. Som det ser ut idag får ofta utredningsarbetet på ett socialkontor mer resurser än familjehemsvården. Det är visserligen fler barn som berörs av utredningar än som placeras, men varje år är ungefär 20 000 barn någon gång placerade i dygnsvård. Det finns också forskning som visar att unga människor som varit placerade har dåliga livschanser. De har sämre skolresultat, de blir psykiskt sjuka och de begår självmord oftare än andra i samma åldersgrupp (Vinnerljung, 2007).

Vidareutbildning av familjehemssekreterare

Många familjehemssekreterare, som ingår i studien, har lång erfarenhet av socialt arbete och har arbetat inom familjehemsvården under längre tid. Som utbildning med särskild inriktning mot familjehemsvård har nämnts utbildning i Kälvesten eller Pride metoderna. Det finns dock inte många vidareutbildningar att välja på. En särskild utbildning på 20 p i handledning av fosterföräldrar finns på Institutionen för socialt arbete på Göteborgs universitet. En annan ges av Ersta Sköndal

högskola, också i handledning av fosterföräldrar. För att lyfta fram ämnet familjehemsvård bör alla socialhögskolor kunna ge olika vidareutbildningar. Det kan behövas utbildningar inte bara i handledning utan även om anknytningsteorierna, barns utveckling och andra relevanta områden som berör familjehemsvården. Om ett barnperspektiv ska kunna upprätthållas måste kommunerna satsa mer på vidareutbildning av familjehemssekreteraren. I en sådan satsning bör också utbildning tillsammans med lärare ingå.

För att förbättra familjehemsvården och därmed också fosterbarnens livschanser skulle följande kunna göras:

- Föräldrarna är viktiga personer, inte minst i skolsammanhang och läsning, och de bör därför vara delaktiga i barnens skolgång.
- Fosterföräldrarna bör regelbundet läsa med och för fosterbarn.
- Vid djupintervjuer med eventuella framtida fosterföräldrar ska alltid frågor ställas om deras egen skolgång och läsvanor och om vilken inställning de har till läsning och skola.
- Familjehemssekreterarna ska alltid prata med fosterbarn om läsning och skolgång när de träffas.
- Familjehemssekreterarna ska ha regelbunden kontakt med lärare för att veta hur det går för fosterbarn i skolan.
- Det behövs mer utbildning om skolans arbete och vikten av skolgång, som familjehemssekreterarna, fosterföräldrarna och lärarna kan ha tillsammans.

REFERENSER

- Andersson, G. (1998) Barnintervju som forskningsmetod. *Nordisk Psykologi*, 50(1), 18-41
- Andersson, G. (2008:2) *Utsatt barndom – olika vuxenliv*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset
- Arbetsmiljöverket (2008) *Socialsekreterare. Korta sifferfakta. Nr. 8 2005* www.av.se 13 februari 2008
- Bebbington, A. & Miles, J. (1989) The Background of Children who enter Local Authority Care. *British Journal of Social Work*, 19, 349-368
- Becker, S & Bryman, A. (eds) (2004) *Understanding Research for Social Policy and Practice*. University of Bristol: The Policy Press
- Borland, M., Pearson, C., Hill, M. Tisdall, K. & Bloomfield, J. (1998) *Education and Care away from Home*. Edinburgh: The Scottish Council for Research in Education
- Brannen, J. (ed) (1992) *Mixing Methods: Qualitative and Quantitative Research*. Aldershot: Avebury
- Campbell, C. (2002) *Developing Inclusive Schooling. Perspectives, Policies and Practices*. London: Institute of Education, University of London
- Department of Health/Department of Education and Employment, (2000) *Guidance on the Education of Children and Young People in Public Care*. www.dho.gov.uk 4 mars 2004
- Department of Health (2001) *Children (Leaving Care) Act 2000 Regulations and Guidance*. London: HMSO
- Education Matters. For everyone working with children in public care*, (2003). London: The Who Cares? Trust
- Evans, R. (2000) *The Educational Attainments and Progress of Children in Public Care*. Unpublished PhD thesis. Institute of Education, Warwick University
- Fahlén, R-M. (2002) *Barns möten med skriftspråket. Analys med utgångspunkt i Bruners teorier*. Avhandling. Institutionen för beteendevetenskap. Linköpings universitet
- Fletcher-Campbell, F. (1997) *The Education of Children Who Are Looked After*. Windsor: National Foundation for Educational Research (nfer)
- Fletcher-Campbell, F. (2001) Current education initiatives. What value have they for looked after young people? I Jackson, S. (ed) *Nobody Ever Told Us School Mattered*. London: British Association for Adoption and Fostering
- Francis, J. (2000) Investing in children's futures: enhancing the educational arrangements of 'looked after' children. *Child and Family Social Work*, 24, 3, 241-160
- Franzén, L. (2001) *Hur läsförståelsen grundläggs*. www.sprakaloss.se 14 januari 2007
- Gilligan, R. (2001) *Promoting Resilience: A Resource Guide on Working with Children in the Care System*. London: British Agency for Adoption and Fostering (BAAF)
- Goddard, J. (2000) The education of looked after children – a research review. *Child and Family Social Work*. 5, 79-86
- Griffiths, C. (2003) *Breaking their fall*. In National Literacy Association and The Who Cares? Trust, *Breaking their fall. Meeting the literacy needs of looked after children*. Birmingham: Questions Publishing Company Ltd
- Goldman, R. (2005) *Fathers' involvement in their children's education*. London: National Family and Parenting Institute (NFPI)
- Harker, R., Dobel-Ober, D., Berridge, D. & Sinclair, R. (2004) *Taking Care of Education. An evaluation of the education of looked after children*. London: National Children's Bureau
- Heath, A.F., Colton, M.J. & Aldgate, J. (1994) Failure to Escape: A Longitudinal Study of Foster Children's Educational Attainment. *British Journal of Social Work*, 24, 241-260
- Hibbert, H. (2001) Promoting the education of children and young people in public care. *Adoption & Fostering*, 25 (2), 26-32

- Hillman, J. (1974) "A Note on Story" i *Children's Literature: The Great Excluded*. Vol 3. Red. F. Butler och B. Brockman, Philadelphia
- Howe, D. (2005) *Child Abuse and Neglect: Attachment, development and intervention*. Basingstoke: Macmillan
- Höglund, L. & Wahlström, E. (2007) *Bibliotek, barnen och framtiden*. I Holmberg, S. & Weibull, L. (red): *Du stora nya värld. Trettiofyra kapitel om politik, medier och samhälle*. SOM-undersökning 2005. SOM-rapport nr 39. SOM-institutet: Göteborg
- Höjer, I. och Nordenfors, M. (2006) *Att leva med fostersyskon*. Institutionen för socialt arbete. Göteborgs universitet
- Höjer, I. (2007) *Föräldrars röster – hur är det att ha sina barn placerade i fosterhem. Brukare och forskare samverkar*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset
- Jackson, S. (ed) (2001) *Nobody Ever Told Us School Mattered*. London: British Agencies for Adoption and Fostering (BAAF)
- Jackson, S. and Sachdev, D. (2001) *Better education, better futures*. Barnardo's
- Jacobsen, T., Edelstein, W. & Hoffman, V. (1994) A longitudinal study of the relation between representations of attachment in childhood and cognitive functioning in childhood and adolescence. *Development Psychology*, 30, 112-124
- Johnsson-Smaragdi, U. och Jönsson, A. (2002) *TV och bokläsning – samspel eller konkurrens? Bokens ställning i mediekonkurrensen över tre decennier*. Malmö: Malmö Högskola
- Kapp, S.A. & Propp, J. (2002) Client satisfaction methods: input from parents with children in foster care. *Child and Family Social Work* 2004, 9, 197-206
- Kjellén, G. (2004) *Literacy and reading habits of children in foster care: policy and practice in England and Sweden*. Opublicerad Mastersuppsats. University of East Anglia (UEA), School of Social Work and Psychosocial Sciences, Norwich
- Kjellén, G. (2006) *Små barn i familjehem och deras läsvanor*. Rapport 2006:3, FoU Nordväst, Stockholms län
- Kvale, S. (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Makin, L. & Whitehead, M. (2004) *How to Develop Children's Early Literacy: A Guide for Professional Carers and Educators*. London: Paul Chapman Publishing
- Manguel, A. (2005) *En historia om läsning*. Stockholm: Ordfront förlag
- Martin, P. & Jackson, S. (2002) Educational success for children in public care: advice from a group of high achievers. *Child and Family Social Work*, 7 (2) 121-130
- PIRLS 2006 (Progress in International Reading Literacy Study) (2007) *Läsförmågan hos elever i årskurs 4 – i Sverige och världen*. Stockholm: Skolverket
- Riksdagens revisorer: *Familjehemsvården. Rapport 2001/02:16*. Stockholm: Riksdagen
- SCB (2007) *Allt färre män läser böcker*. Pressmeddelande 7 februari 2007. Nr 2007:024
- SCB (2008) *Endast 15 procent arbetar med yrken med jämn könsfördelning*. Pressmeddelande 28 mars 2008. Nr 2007:096
- Scofield, G. & Beek, M. (2006) *Attachment handbook for foster care and adoption*. London: British Association for Adoption and Fostering (BAAF)
- SFS 1985:1100 *Skollagen*
- SFS 1994:1194 *Grundskoleförordningen*. Stockholm: Norstedts
- SFS 2001:453 *Socialtjänstlagen*
- Skolverket (2004) *Nationella proven*. Stockholm: Skolverket
- Socialstyrelsen (2007) *Barn och unga – insatser 2006. Statistik. Socialtjänst 2007:9* www.socialstyrelsen.se 7 april 2008
- Somekh, B. (2000) New Technology and Learning: Policy and Practice in the UK, 1980-2010. *Education and Information Technologies*, 5, 1, 19-37
- SOU 1997:108 *Att lämna skolan med rak rygg – om rätten till skriftspråket och förskolans och skolans möjligheter att förebygga och möta läs- och skrivsvårigheter*. (Slutbetänkandet av Läs- och skrivkommittén). Stockholm: Utbildningsdepartementet
- Stockholms Stad (2007) *StockholmsEko*. Stadsledningskontoret

- Svenska Kommunförbundet (2003) *Barnet och familjehemmet. En handbok om socialnämndens ansvar.*
- Trost, J. (2001) *Enkätboken.* Lund: Studentlitteratur
- Trost, J. (2005) *Kvalitativa intervjuer.* Lund: Studentlitteratur
- Utbildningsdepartementet (1994) *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolförmer.* Stockholm: Fritzes
- Vinnerljung, B., Sallnäs, M. & Kyhle-Westermarck, P. (2001) *Sammanbrott vid tonårsplaceringar – om ungdomar i fosterhem och på institution.* Stockholm: Socialstyrelsen/CUS
- Vinnerljung, B., Öhman, M. & Gunnarsson, T. (2005) Educational attainments of former child welfare clients – a Swedish national cohort study. *International Journal of Social Welfare*, 14, 265-276
- Vinnerljung, B. (2006) Fosterbarn som vuxna – en översikt av resultat från några nationella registerstudier. *Socialmedicinsk tidskrift*, 83, 23-35
- Ward, H. (1995) *Looking after Children: Research into Practice. The Second Report to the Department of Health on Assessing Outcomes of Child Care.* London: HMSO
- Werner, E. & Smith, R.S. (1992) *Overcoming the Odds. High Risk Children.* New York: Cornell University Press
- UNICEF (1989) *Declaration of the Rights of the Child.* New York: UNICEF
- Tidningsartikel För fosterbarn är livet preliminärt 20070109 www.dn.se

Barnhuset har gett ut följande böcker

Att lära av fosterbarn – åtta års arbete med intervjuer av före detta fosterbarn, 2010:1, Kristian Tilander & Monica Westberg

NU – inte senare! Om att hjälpa barn i tid och om klok samhällsekonomi, 2009:3, Bitte Lundborg

Jag finns också! Om att vara syskon till en bror eller syster med svår sjukdom eller funktionsnedsättning, 2009:2 (ny redigerad utgåva)

Barn som lever med skyddade personuppgifter, 2009:1, Barbro Hindberg m.fl.

Att göra skillnad - könsperspektiv i socialt arbete med barn och ungdomar, 2008:3, Ingrid Claezon

Utsatt barndom - olika vuxenliv. Ett longitudinellt forskningsprojekt om barn i samhällsvård, 2008:2, Gunvor Andersson

Självskadebeteende – forskning, behandling och metoder för att förebygga psykisk ohälsa hos unga, 2008:1, Rigmor Stein (red.)

Barnhuset har gett ut följande rapporter (Kan laddas ner från Barnhusets hemsida)

Att lämna en destruktiv relation – mammor som utsatts för våld av sin före detta partner berättar om sin situation och hur de hanterat den, Delrapport 1, 2009, Jenny Lundgren, Stina Hillman & Anders Broberg

Sexuell exploatering av barn och ungdomar – vad vet de som möter barnen? En inventering av kunskaps- och resursbehov, 2008

Sexuell exploatering av barn och ungdomar. Sammanställning av aktuell kunskap och forskning, 2004-2008, Gisela Priebe

Böcker och rapporter utgivna tidigare finns på Barnhusets hemsida www.allmannabarnhuset.se

Forskning visar att positiv skolanknytning och goda skolresultat är en skyddsfaktor för barn att minska risken att utveckla psykisk ohälsa. Barn placerade i familjehem visar som grupp sämre resultat i skolan än andra barn trots att de ha samma begåvningsresurser. Att familjehemsplacerade barn ska få konkret stöd till att utveckla sin läsning och läsförståelse för att uppnå goda skolresultat är ett viktigt utvecklingsområde.

Detta är en rapport från ett forskningsprojekt som finansierats av Allmänna Barnhuset. I studien undersöks hur fosterföräldrar, lärare, familjehemssekreterare och biologiska föräldrar uppmärksammar barnens skolgång och deras inläring, särskilt läskunnighet. Också ett antal familjehemsplacerade barn kommer till tals genom intervjuer.

Rapporten pekar på flera förbättringsområden. Vår förhoppning är att den bidrar till ökad kunskap samt att den kan stimulera både pågående och nya utvecklingsarbeten inom området.

Allmänna Barnhuset är en statlig stiftelse med uppdrag att stödja metod- och kunskapsutveckling i arbetet med utsatta barn och ungdomar. Barnhuset ger anslag till socialt inriktad barn- och ungdomsforskning, anordnar konferenser och seminarier för att sprida kunskap samt ger ut böcker i aktuella frågor. Barnhuset driver också egna utvecklingsprojekt.

Böcker och rapporter kan beställas från Stiftelsen Allmänna Barnhusets hemsida
www.allmannabarnhuset.se